Journal of Quality Engineering and Management

www.pqprc.ir

J. Qual. Eng. Manag. Vol. 15, No. 2 (2025) 110–136.

Paper Type: Original Article

Designing a Causal Model to Improve the Quality of Supervision of Banks and Credit Institutions Based on the Type of Mission

Mehdi Rameshg[1], Mohammad Javad Mohagheghnia[1,*], Muslim Peymani[1], Vahid Khashaei Varnamkhasti[2]

[1] Department of Financial Management, Banking Major, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabatabaei University, Tehran, Iran; mehdirameshg@gmail.com; mohagheghnia@atu.ac.ir; m.peymany@atu.ac.ir.
[2] Department of Business Administration, Business Policy Direction, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabatabaei University, Tehran, Iran; khashei@atu.ac.ir.

Citation:

Received: 15 January 2025 *Revised: 10 March 2025* *Accepted: 12 April 2025*	Rameshg, M., Mohagheghnia, M. J., Peymani, M., & Khashaei Varnamkhasti, V. (2025). Designing a causal model to improve the quality of supervision of banks and credit institutions based on the type of mission. *Journal of quality engineering and management*, *15*(2), 110-136.

Abstract

Purpose: The existing supervisory system in many countries, especially in Iran, mainly uses general and integrated models in which the structural, mission and operational differences between banks and financial institutions have not been properly taken into account. This uniform approach has led to a decrease in the accuracy of risk identification, a lack of adaptation to the specific needs of each financial institution and a decrease in the effectiveness of supervisory measures. The main objective of the present study is to design a cause-and-effect model to improve the quality of supervision based on the type of mission of banks and financial institutions with a mixed approach (Meta-Synthesis-Fuzzy DEMATEL).

Methodology: The present research was conducted using a mixed method (Qualitative-quantitative) and exploratory approach. Then, using a survey, 25 banking industry experts with at least 10 years of executive experience in the field of finance and banking and with master's and doctoral degrees were used to examine the validity and reliability of the proposed model. Also, paired comparison questionnaires were distributed among the experts and the intensity of the impact and effectiveness between the research dimensions were examined using the fuzzy multi-criteria decision-making technique of DEMATEL.

Findings: The research findings show that using the meta-synthesis approach, 9 dimensions and 40 components were selected. They were selected from the dimensions. Also, the results of fuzzy DEMATL analysis show that the most influential dimension of the present study regarding the supervision of banks and credit institutions based on the value of (D+R) is the legal and regulatory supervision dimension among the independent dimensions and the cause with the highest value and the most influential variable. Also, among the dependent and affected dimensions based on the lowest value (D-R), the environmental and social performance dimension was recognized as the most influential variable in improving the quality of supervision of banks and credit institutions.

Originality/Value: Using a meta-combination approach in the analysis of previous research, which can provide new horizons for designing effective models based on improving the quality of banking system supervision. Therefore, the present study is of high scientific and practical importance from the perspective of innovation in methodology, responding to the current needs of the country's financial system, and improving the effectiveness of supervision of monetary institutions. This research has also led to the recognition of the intensity of the relationships between the dimensions of quality improvement in banking industry supervision and has provided more attention to these components.

Keywords: Improving supervision, Fuzzy DEMATEL technique, Meta-synthesis method, Banking industry, Banks' mission.

Corresponding Author: mohagheghnia@atu.ac.ir
10.48313/jqem.2025.532443.1561
Licensee System Analytics. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0).

مهندسی و مدیریت کیفیت

www.pqprc.ir

دوره ۱۵، شماره (۲)، (۱۴۰۴)، ۱۳۶-۱۱۰

نوع مقاله: پژوهشی

طراحی مدل علی بهبود کیفیت نظارت بر بانک‌ها و موسسات اعتباری بر اساس نوع ماموریت

مهدی رامشگ[۱]، محمدجواد محقق نیا[۱،*]، مسلم پیمانی[۱]، وحید خاشعی ور نامخواستی[۲]

[۱]گروه مدیریت مالی، گرایش بانکداری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

[۲]گروه مدیریت بازرگانی، گرایش سیاست‌گذاری بازرگانی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

چکیده

هدف: نظام نظارتی موجود در بسیاری از کشورها، به‌ویژه در ایران، عمدتا از الگوهای کلی و یکپارچه استفاده می‌کند که در آن تفاوت‌های ساختاری، ماموریتی و عملیاتی میان بانک‌ها و موسسات مالی-اعتباری به‌درستی لحاظ نشده است. این رویکرد یکنواخت، سبب کاهش دقت در شناسایی ریسک‌ها، عدم انطباق با نیازهای خاص هر نهاد مالی و کاهش اثربخشی اقدامات نظارتی شده است. هدف اصلی پژوهش حاضر طراحی مدل علی-معلولی بهبود کیفیت نظارت بر اساس نوع ماموریت بانک‌ها و موسسات مالی-اعتباری با رویکرد آمیخته (فراترکیب-دیمتل فازی) است.

روش‌شناسی پژوهش: تحقیق حاضر به روش میکس متد (کیفی-کمی) و به‌صورت اکتشافی صورت پذیرفته است. آنگاه با استفاده از نظرسنجی از ۲۵ خبره صنعت بانکداری با حداقل ۱۰ سال سابقه تجربه اجرایی در حوزه مالی و بانکی و با تحصیلات کارشناسی ارشد و دکترا جهت بررسی روایی و پایایی مدل پیشنهادی استفاده شد. همچنین پرسشنامه‌های مقایسات زوجی بین خبرگان توزیع و با تکنیک تصمیم‌گیری چند شاخصه دیمتل فازی به بررسی میزان شدت اثرگذاری و اثرپذیری میان ابعاد پژوهش پرداخته شده است.

یافته‌ها: یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که با استفاده از رویکرد فراترکیب تعداد ۹ بعد و ۴۰ مولفه منتخب شدند. از بین ابعاد برگزیده شدند. همچنین نتایج تحلیل دیمتل فازی نشان می‌دهد، تاثیرگذارترین بعد پژوهش حاضر در خصوص نظارت بر بانک‌ها و موسسات اعتباری بر اساس مقدار $(D+R)$ بعد نظارت قانونی و مقرارتی از بین ابعاد مستقل و علت با بیشترین مقدار و اثرگذارترین متغیر می‌باشد. همچنین از بین ابعاد وابسته و معلول بر اساس کمترین مقدار $(D-R)$ بعد عملکرد محیط‌زیستی و اجتماعی اثرپذیرترین متغیر در بهبود کیفیت نظارت بر بانک‌ها و موسسات اعتباری شناخته شد.

اصالت/ارزش‌افزوده علمی: استفاده از رویکرد فرا ترکیب در تحلیل پژوهش‌های پیشین که می‌تواند افق‌های تازه‌ای برای طراحی مدل‌های اثربخش و مبتنی بر بهبود کیفیت نظارت نظام بانکداری فراهم آورد؛ بنابراین، پژوهش حاضر از منظر نوآوری در روش‌شناسی، پاسخ به نیاز روز نظام مالی کشور و ارتقا اثربخشی نظارت بر نهادهای پولی، از اهمیت علمی و کاربردی بالایی برخوردار است. همچنین این تحقیق منجر به شناخت شدت روابط میان ابعاد بهبود کیفیت بر نظارت صنعت بانکداری و توجه بیش‌ازپیش به این مولفه‌ها را فراهم نموده است.

کلیدواژه‌ها: بهبود نظارت، تکنیک دیمتل فازی، روش فراترکیب، صنعت بانکداری، ماموریت بانک‌ها.

۱- مقدمه

نظام بانکی به‌عنوان یکی از ارکان حیاتی نظام اقتصادی، نقش بی‌بدیلی در تجهیز منابع، تخصیص بهینه اعتبارات و تسهیل مبادلات مالی ایفا می‌کند. نارسایی در نظارت کارآمد و متناسب با ماموریت‌های متنوع بانک‌ها و موسسات اعتباری می‌تواند پیامدهای جبران‌ناپذیری برای ثبات مالی، اعتماد عمومی و سلامت اقتصادی کشور به دنبال داشته باشد. در بسیاری از موارد، چارچوب‌های نظارتی سنتی، به دلیل نگاه یکسان‌نگر و غیرتخصصی به

نهادهای مالی، توانایی شناسایی دقیق ریسک‌ها و رفتارهای پرخطر را ندارند. از این‌رو، طراحی مدل‌های نظارتی نوآورانه که مبتنی بر ماموریت‌های اختصاصی هر نهاد مالی باشند، ضرورتی اساسی برای بهبود حکمرانی مالی محسوب می‌شود [1].

در دهه‌های اخیر، تحولات سریع در نظام‌های مالی و بانکی، همراه با پیچیده‌تر شدن فعالیت‌های اقتصادی، لزوم بازنگری در الگوهای نظارتی بر بانک‌ها و موسسات اعتباری را بیش‌ازپیش آشکار کرده است. تفاوت‌های ماهوی در نوع ماموریت، ساختار عملیاتی و مدل‌های کسب‌وکار بانک‌ها و موسسات اعتباری، سبب شده است که نظارت یکپارچه و سنتی کارایی لازم را نداشته باشد. به همین دلیل، طراحی مدل‌های نظارتی نوآورانه که بتوانند متناسب با تنوع ماموریت‌ها و عملکرد نهادهای مالی عمل کنند، به یکی از دغدغه‌های اصلی نهادهای مقررات‌گذار و سیاست‌گذاران حوزه مالی تبدیل شده است [2].

بررسی بازارهای پولی و مالی در سال‌های اخیر نشان می‌دهد که استفاده از ابزارهای جدید و رشد روزافزون فن‌آوری منجر به ظهور اشکال مختلف ریسک شده است. بازار پول، بانک‌ها و موسسات مالی و اعتباری نیز در کشور ایران از این قاعده مستثنی نبوده و با رویکرد رقابتی به‌ویژه در نرخ سود و با هدف جذب حداکثر مشتریان در کنار توسعه سایر فعالیت‌های خود (درآمدهای غیرمشاع)، وارد فضای پر ریسک‌تر از گذشته شده‌اند که بتوانند با توجه به تغییر نیازهای جامعه، خود را در این محیط کسب‌وکار به‌روزرسانی نمایند. بانک‌ها و موسسات مالی و اعتباری نقش تعیین‌کننده‌ای در گردش پول و خلق ثروت در جامعه دارند؛ بنابراین، از اهمیت قابل‌توجهی در نظام اقتصادی برخودار خواهند بود. ازاین‌رو فعالیت صحیح بانکی می‌تواند به افزایش بهره‌وری در نظام تولیدی در کشور شود [3].

از طرفی با نگاه به‌صورت‌های مالی بانک‌ها و موسسات مالی و اعتباری به‌خصوص نسبت‌های کفایت سرمایه در سامانه کدال، مشخص می‌گردد که وضعیت این صنعت چندان مساعد نبوده و با در نظر گرفتن اوضاع فعلی شبکه بانکی (ریسک عملیاتی، ریسک نقدینگی، ریسک بازار و ریسک اعتباری)، اقدامات بانک مرکزی می‌بایست در حوزه نظارتی خود کارآمدتر شود و مانع از تضییع حقوق ذی‌نفعان از جمله سپرده‌گذاران، صاحبان سرمایه باشد [4].

از طرف دیگر فعالیت بانک‌های اسلامی دارای ماهیتی است که اجرای صحیح و اثربخش نظارت بر آن، پراهمیت تلقی می‌گردد چراکه عدم اجرای صحیح بانکداری به لحاظ اسلامی می‌تواند صدمات جبران‌ناپذیری بر پیکره اقتصادی و ایجاد ربا در جامعه متحمل گردد. از طرفی با بررسی‌های صورت گرفته مشخص می‌گردد که فعالیت بانکداری اسلامی در ایران به‌طور کامل و صحیحی صورت نگرفته است و نارسایی‌هایی قابل‌توجه در قانون فعلی عملیات بانکداری بدون ربا ایجاد کرده است که نیاز به بازنگری جدی در خصوص قانون بانکداری بدون ربا و همچنین نظارت بر بانک‌های اسلامی به چشم می‌خورد. برای مثال به لحاظ نظارت در بانکداری اسلامی، بانک به وکالت از سپرده‌گذاران انواع تسهیلات به‌خصوص تسهیلات مشارکتی پرداخت می‌کند؛ بنابراین، در بانکداری اسلامی بر خلاف بانکداری متعارف علاوه‌بر ریسک اعتباری، ریسک بازار نیز می‌تواند در ارایه تسهیلات درجهت بهبود عملیات بانکی اهمیت داشته باشد [5].

مساله اصلی در این زمینه این است که نظام نظارتی موجود در بسیاری از کشورها، به‌ویژه در ایران، عمدتا از الگوهای کلی و یکپارچه استفاده می‌کند که در آن تفاوت‌های ساختاری، ماموریتی و عملیاتی میان بانک‌ها و موسسات اعتباری به‌درستی لحاظ نشده است. این رویکرد یکنواخت، سبب کاهش دقت در شناسایی ریسک‌ها، عدم انطباق با نیازهای خاص هر نهاد مالی و کاهش اثربخشی اقدامات نظارتی شده است. در نتیجه، برخی نهادهای مالی که دارای ماموریت‌های تخصصی مانند توسعه‌ای، قرض‌الحسنه یا تجاری هستند، در چارچوب‌های نظارتی عمومی گرفتار می‌شوند که نه‌تنها کارایی نظارت را کاهش می‌دهد بلکه گاهی موجب اختلال در انجام ماموریت اصلی آن‌ها نیز می‌گردد. افزون بر این، نبود یک مدل نظری و کاربردی مبتنی بر تحلیل جامع مطالعات پیشین و تجارب بین‌المللی، موجب شده است که سیاست‌گذاران و نهادهای ناظر، فاقد ابزاری هدفمند برای طراحی سازوکارهای نظارتی نوآورانه و متناسب با نیازهای بومی باشند. در چنین شرایطی، بهره‌گیری از روش فرا ترکیب به‌عنوان رویکردی علمی برای تلفیق دانش موجود، می‌تواند بستری برای تدوین یک مدل نظارتی کارآمد فراهم آورد که نه‌تنها تنوع ماموریت نهادهای مالی را در نظر می‌گیرد، بلکه قابلیت انطباق با شرایط در حال تغییر محیط اقتصادی و فناوری‌های نوین را نیز داراست.

در پژوهش حاضر با رویکرد فراترکیب و دیمتل فازی به‌دنبال شناسایی مدل مفهومی پژوهش و بررسی ارتباطات میان ابعاد پرداخته شده است.

با توجه به مطالب بیان‌شده در راستای حفظ سلامت نظام پولی و بانکی و اهمیت نقش نظارتی بانک مرکزی سوال اصلی پژوهش حاضر این است که مدل علی بهبود کیفیت نظارت بر بانک‌ها و موسسات اعتباری بر اساس نوع ماموریت چیست؟

نوآوری پژوهش حاضر، استفاده از روش فرا ترکیب در تحلیل پژوهش‌های پیشین که می‌تواند افق‌های تازه‌ای برای طراحی مدل‌های اثربخش و مبتنی برنظارت نظام بانکداری فراهم آورد. این رویکرد، با گردآوری نظام‌مند یافته‌های پراکنده و گاه متضاد در حوزه نظارت بانکی، امکان استخراج چارچوب‌های مفهومی منسجم و متناسب با واقعیت‌های میدانی را فراهم می‌سازد؛ بنابراین، پژوهش حاضر از منظر نوآوری در روش‌شناسی، پاسخ به نیاز روز نظام مالی کشور و ارتقا اثربخشی نظارت بر نهادهای پولی، از اهمیت علمی و کاربردی بالایی برخوردار است. از سوی دیگر، استفاده از رویکردهای مبتنی بر فرا ترکیب در تحلیل ادبیات پژوهش، این امکان را فراهم می‌آورد که با نگاهی جامع و نظام‌مند، مفاهیم کلیدی، روش‌های موفق و چالش‌های موجود در حوزه نظارت بانکی شناسایی‌شده و به‌گونه‌ای یکپارچه و هدفمند در مدلسازی به کار گرفته شوند. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از رویکرد فرا ترکیب، به‌دنبال طراحی یک مدل نوآورانه نظارتی است که بتواند ویژگی‌های خاص هر نوع از بانک‌ها و موسسات اعتباری را در نظر گرفته و الگویی کارآمد، منعطف و آینده‌نگر برای ارتقای اثربخشی نظارت بر این نهادها ارایه دهد. همچنین نوآوری دیگر پژوهش حاضر بهره‌مندی از منطق فازی و روش دیمتل فازی در شناخت ابعاد نظارت بر صنعت بانکداری و در نظر گرفتن ابعادی چون عملکرد محیطزیستی، اجتماعی و حاکمیت شرکتی[1]، دیجیتالی سازی و فناوری اطلاعات و پایداری و توسعه استراتژیک در سیستم نظارتی بهبودیافته در نظام مالی و بانکی است.

در ادامه این مقاله به‌مرور مبانی نظری، مهم‌ترین پژوهش‌های صورت‌گرفته در حوزه نظارت بر نظام بانکی و موسسات مالی و اعتباری، روش‌شناسی پژوهش، یافته‌های پژوهش و ارایه پیشنهادها و نتایج کاربردی پرداخته شده است.

۲- مروری بر مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۲-۱- مدل‌های مختلف نظارت بر نهادهای مالی و اعتباری

نظارت بر نهادهای مالی و اعتباری به‌عنوان یکی از ارکان اساسی در حفظ ثبات و سلامت نظام مالی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این راستا، مدل‌های مختلفی برای اعمال نظارت بر این نهادها توسعه یافته‌اند که هر یک بر مبانی و رویکردهای متفاوتی استوارند.

نظارت مبتنی بر ریسک[2]: این رویکرد تمرکز خود را بر شناسایی و ارزیابی ریسک‌های بالقوه‌ای که ممکن است ثبات مالی را تهدید کنند، قرار می‌دهد. در این مدل، نهاد ناظر با تخصیص منابع و توجه بیشتر به حوزه‌های پرریسک، سعی در پیشگیری از بحران‌های مالی دارد. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران نیز از اواخر دهه هفتاد شمسی، این رویکرد را به‌عنوان راهبرد اصلی نظارتی خود برگزیده است [6].

نظارت تطبیقی[3]: در این مدل، تاکید بر بررسی میزان انطباق فعالیت‌های نهادهای مالی با قوانین و مقررات موجود است. نهاد ناظر با ارزیابی رعایت مقررات توسط موسسات مالی، از صحت عملکرد آن‌ها اطمینان حاصل می‌کند [7].

نظارت مبتنی بر اصول[4]: این رویکرد به‌جای تمرکز بر قوانین جزئی و دقیق، بر اصول کلی و راهبردی تاکید دارد و به نهادهای مالی اجازه می‌دهد با انعطاف‌پذیری بیشتری به اهداف نظارتی دست یابند [8].

[1] Environmental, Social and Governance (ESG)
[2] Risk-based supervision
[3] Compliance-based supervision
[4] Principles-based supervision

نظارت یکپارچه[1]: در این مدل، تمامی نهادهای مالی تحت نظارت یک مرجع واحد قرار می‌گیرند. این ساختار نظارتی با هدف هماهنگی بیشتر و جلوگیری از خلاهای نظارتی طراحی شده است. به‌عنوان مثال، در برخی کشورها، تمامی موسسات مالی و ارایه‌دهندگان خدمات مالی تحت نظارت یک نهاد عالی قرار دارند که مسئولیت صیانت از ثبات مالی را بر عهده دارد [9].

نظارت مبتنی بر ماموریت[2]: این رویکرد تاکید دارد که نظارت باید با توجه به نوع ماموریت و وظایف هر نهاد مالی طراحی شود. به‌عنوان مثال، بانک‌های تجاری، توسعه‌ای و تخصصی هر یک دارای ماموریت‌های متفاوتی هستند؛ بنابراین، نیازمند مدل‌های نظارتی متناسب با وظایف خود می‌باشند [10].

۲-۲- مدل‌های نوآورانه نظارت بر سیستم بانکی

مدل‌های نوآورانه نظارتی بر اساس نوع ماموریت بانک‌ها و موسسات مالی و اعتباری، به‌منظور افزایش کارایی و اثربخشی نظارت، طراحی شده‌اند. این مدل‌ها با در نظر گرفتن تفاوت‌های ساختاری و ماموریتی نهادهای مالی، نظارت را به‌صورت تخصصی و متناسب با ویژگی‌های هر نوع بانک اعمال می‌کنند [5].

یکی از رویکردهای نوین، نظارت مبتنی بر ماموریت است که در آن بانک‌ها به دسته‌هایی مانند تجاری، توسعه‌ای، قرض‌الحسنه و جامع تقسیم می‌شوند. برای هر دسته، مقررات و دستورالعمل‌های نظارتی خاصی تدوین می‌شود تا نظارت به‌صورت هدفمند و متناسب با فعالیت‌های هر بانک انجام شود. این رویکرد در ایران نیز موردتوجه قرار گرفته و بانک مرکزی در حال تدوین چارچوب‌های فعالیت و نظارت متناسب با هر نوع بانک است. همچنین، مدل نظارت هوشمند با بهره‌گیری از فناوری‌های نوین و داده‌محور، امکان شناسایی و مدیریت ریسک‌ها را به‌صورت دقیق‌تر فراهم می‌کند. در این مدل، بانک‌ها بر اساس میزان ریسک در چهار طبقه قرار می‌گیرند: فاقد ریسک مشهود، ریسک کم، ریسک متوسط و ریسک زیاد برای هر طبقه، استراتژی نظارتی خاصی اعمال می‌شود، از نظارت پایه‌ای تا تجدید ساختار. علاوه‌بر این، مدل نظارت مبتنی بر سنجه‌های کمی و کیفی نیز توسعه یافته است. در این مدل، حوزه‌های مختلفی مانند بنگاه‌داری، توان ایفای تعهدات، کیفیت دارایی‌ها، سودآوری، حاکمیت شرکتی و شفافیت اطلاعاتی مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. برای هر حوزه، معیارها و سنجه‌های مشخصی تعریف شده است تا نظارت به‌صورت جامع و دقیق انجام شود. این مدل‌های نوآورانه نظارتی با هدف افزایش شفافیت، کاهش ریسک‌های سیستمی و بهبود عملکرد نهادهای مالی طراحی شده‌اند. با اجرای این مدل‌ها، انتظار می‌رود نظارت بر بانک‌ها و موسسات مالی و اعتباری به‌صورت موثرتر و متناسب با ماموریت‌های خاص هر نهاد انجام شود [11]، [12].

۲-۳- انواع سیستم‌های نظارت در سطوح کلان

در این ارتباط انواع سیستم‌های نظارت در سطوح کلان، می‌توان به طبقه‌بندی زیر اشاره نمود.

۱. مدل نهادی که یکی از اشکال کلاسیک نظارت مالی می‌باشد. در این مدل، رویکرد حاکم متکی بر تقسیم‌بندی نهادهای قانونی بوده و اساسا وضعیت قانونی یک سازمان و بنگاه تعیین‌کننده این است که کدام یک از تنظیم گران مجاز و موظف به نظارت در ابعاد مختلف می‌باشد.
۲. مدل یکپارچه که پیش از بحران‌های قرن اخیر موردتوجه بسیاری از کشورها قرار داشت. این مدل نظارتی برتحت نظارت قرار گرفتن تمام حوزه‌ها و بازارهای مالی ذیل یک نهاد واحد تاکید می‌کند. نهاد ناظر در این مدل، هم نظارت احتیاطی بر سازمان‌ها را انجام می‌دهد و هم بر رویه‌های اجرایی و کسب‌وکار نظارت می‌کند.
۳. مدل قله‌های دو قلو که برای بهره‌گیری از تمام مزایا و کارایی مدل‌های متحد طراحی گردیده و در عین حال تضاد ذاتی قوانین و مقررات مرتبط با صحت و ایمنی موسسه، حمایت از سرمایه‌گذاران و شفافیت را مدنظر قرار می‌دهد این مدل را رهیافت تنظیم بر اساس اهداف عینی نیز نامیده‌اند.

[1] Integrated supervision

[2] Mission-based supervision

۴. مدل کارکردی برخلاف مدل نهادی که بر وضعیت قانونی سازمان‌ها متمرکز است، بر فعالیت‌های هر سازمان متمرکز می‌باشد. بر این اساس فعالیت‌های موسسات مالی و اعتباری است که تحت نظارت قرار می‌گیرد و نه خود این موسسات به‌عنوان یک مجموعه یکپارچه و واحد، مزیت این روش این است که در هر فعالیتی یک نهاد ناظر وجود دارد که فعالیت موسسات مالی و اعتباری را موردبررسی و نظارت قرار می‌دهد [13]. در مواردی نیز ممکن است ترکیبی از دو یا چند سیستم نظارتی مورداستفاده قرار گیرد.

در ایران نیز الگوی مقررات‌گذاری و نظارت بر بازارهای مالی به‌صورت نهادی می‌باشد؛ بانک مرکزی نهاد ناظر بانک‌ها، سازمان بورس اوراق بهادار ناظر بورس‌ها، ناشرین اوراق بهادار و سایر نهادهای بازار سرمایه و بیمه مرکزی ناظر شرکت‌های بیمه هستند. در این ساختار اگر بانک‌ها بخواهند فعالیت بیمه‌ای انجام دهند باید شرکت مستقلی تشکیل دهند که تحت نظارت بیمه مرکزی فعالیت خواهد کرد. اگر بانک‌ها بخواهند فعالیت‌هایی در زمینه بانکداری سرمایه‌ای و صندوق‌های سرمایه‌گذاری انجام دهند، باید نهادهای تحت نظارت سازمان بورس اوراق بهادار ایجاد نمایند. اما اگر بانک‌ها بخواهند برای خود سهام و یا انواع صکوک منتشر کنند در این صورت، به‌طور همزمان تحت نظارت بانک مرکزی و سازمان بورس اوراق بهادار قرار می‌گیرند. این بخش از ساختار مالی بیشتر با الگوی نظارت کارکردی تطابق دارد. لذا می‌توان اذعان نمود الگوی تنظیم مقررات و نظارت مالی در ایران الگو یی نهادی با برخی و یژگی‌های الگوی کارکردی باشد [14].

۴-۲- پیشینه پژوهش

در ادامه در **جدول ۱** به بررسی مهم‌ترین پژوهش‌های داخلی و خارجی صورت گرفته در حوزه نظارت بر صنعت بانکداری، مدل‌های نظارتی و نحوه ارزیابی ریسک در موسسات مالی و اعتباری پرداخته شده است.

جدول ۱- پیشینه پژوهش.
Table 1- Research background.

محققین	عنوان پژوهش	متدولوژی، یافته‌ها و نتایج
کدخدایی و مقدمی [3]	نظارت بر عملکرد سازمان‌های بین‌المللی اقتصادی؛ مطالعه‌ی موردی بانک بین-المللی	روش پژوهش توصیفی-تحلیلی و روش جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای به این پرسش مهم پاسخ داده شده است که آیا سازمان‌های بین‌المللی پس از تاسیس تحت سازوکارهای نظارتی کارآمد، شفاف و از پیش تعیین‌شده قرار خواهند گرفت یا خیر. نتایج پژوهش نشان می‌دهد اساسا در نظام حقوق بین‌الملل نمی‌توان سازوکارهای نظارتی موثری همانند آنچه در حقوق داخلی بیشتر کشورها پیش‌بینی شده است، در نظر گرفت؛ با این حال یک رکن نظارتی که به‌صورت دائمی و مبتنی بر سند تاسیس سازمان و همتراز با رکن فراگیر آن‌که از صلاحیت عام نسبت به دیگر ارکان اصلی یا فرعی سازمان برخوردار است، می‌تواند بالاترین تاثیرگذاری را از حیث کنترل و نظارت فراهم کند.
مظهری و رجبی علوی [8]	رویکردهای نظارت بر بانک‌ها و موسسات اعتباری	پژوهش مذکور به‌دنبال پاسخگویی به این سوال است که مراجع قانونی نظارت بر بانک‌ها و موسسات اعتباری کدامند و حدود صلاحیت قانونی هر کدام به چه میزان است. روش پژوهش به شیوه توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای به این نتیجه می‌رسد که مقررات و شیوه‌های موجود نظارت بر بانک‌ها و موسسات اعتباری فاقد قدرت بازدارندگی کافی بوده و نیازمند برخی از اصلاحات و بازنگری‌ها در زمینه مقررات‌گذاری و اجرای این مقررات از جمله رعایت اصل استقلال بانک مرکزی می‌باشد.
موسوی ایوانکی و همکاران [5]	ارایه الگوی نظارت مبتنی بر ریسک بر بانک‌ها و موسسات اعتباری با استفاده از نظریه داده بنیاد	مقاله مذکور با استفاده از روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد از طریق مصاحبه حضوری، ده نفر از خبرگان، صاحب‌نظران و مدیران ارشد حوزه بانکی (بانک مرکزی و شبکه بانکی) و اساتید دانشگاه انتخاب و با آنان مصاحبه شد، بر اساس نظریه کیفی داده بنیاد پس از گردآوری سازمان‌یافته داده‌ها و تحلیل استقرایی مفاهیم استخراج‌شده حاصل از مصاحبه‌ها، از طریق کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی، مقوله‌ها و گزاره‌ها معرفی و روابط مفهومی پدیده‌ها ارایه شده است. نتایج نشان می‌دهد ۳۵ بعد در قالب ۵ مقوله ارایه شده است. فقدان تعریف مشخص از مفهوم نظارت و اهداف آن، باعث شده است که ذی‌نفعان و کنشگران حوزه بانکداری، انتظارات متفاوتی از مفهوم و حدود عملکرد و به‌تبع آن خروجی سیستم نظارتی داشته باشند.

جدول ۱- ادامه.
Table 1- Continued.

محققین	عنوان پژوهش	متدولوژی، یافته‌ها و نتایج
رضوی عراقی و جهانشاد [11]	ارایه الگوی عوامل موثر بر حسابرسی مستقل بانک‌ها و موسسات اعتباری بر مبنای رویکرد نظارت بانکی موثر	در بخش کیفی برای شناسایی عوامل موثر از روش دلفی فازی[1] و از طریق مصاحبه با خبرگانی که به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده‌اند، استفاده شده است. سپس در بخش کمی از روش مدلسازی معادلات ساختاری[2] و نرم‌افزار اسمارت پی ال اس استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد ۳۱ گونه در قالب سه متغیر پنهان، شامل انتخاب حسابرس مستقل، اجرای عملیات حسابرسی و گزارش‌دهی بر حسابرسی مستقل بانک‌ها و موسسات اعتباری بر مبنای رویکرد نظارت بانکی موثر بر اصول ۲۹ گانه بازل، اثرگذار است.
کاویانی و همکاران [15]	آسیب‌شناسی ساختارهای نظارت بر موسسات پولی و مالی در ایران	روش تحقیق توصیفی تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای می‌باشد. نتایج نشان داد که قانون پولی و بانکی ایران، از حیث به رسمیت شناختن استقلال بانک مرکزی، صراحت لازم را ندارد. هدف اصلی نظارت بانکی حفظ ثبات مالی و افزایش اعتماد به آن از طریق کاهش ریسک برای سپرده‌گذاران و سایر بستانکاران است. با توجه به اهمیت استقلال بانک مرکزی، عدم پیش‌بینی صریح آن در قانون پولی و بانکی بدون ربا محل انتقاد قرار گرفته و پژوهشگران تاکید دارند که این موضوع باید در اصلاحات آتی قوانین پولی و مالی موردتوجه قرار گیرد.
نجفی و همکاران [16]	مطالعه تطبیقی ساختار و الگوی نظارت بر نهادهای مالی در بازار سرمایه ایران و کشورهای منتخب	با توجه به نقش مهم نهادهای مالی در بازار سرمایه کشور و ضرورت نظارت کارا و اثربخش بر این نهادها، ابعاد و ساختارهای مطلوب نظارت بر نهادهای مالی در بازار سرمایه با استفاده از مطالعه تطبیقی کشورهای توسعه‌یافته پرداخته شده است. نتایج نشان می‌دهد که اکثر کشورهای جهان از الگوی نظارت مبتنی بر مقررات که عمدتا به بررسی عملکرد تاریخی نهادهای مالی در مقطعی از زمان پرداخته و مبتنی بر معاملات بوده و از سمتی به الگوی نظارت مبتنی بر ریسک که تمرکز آن نظارت مستمر و فرآیند محور است، سوق یافته‌اند.
اسدی و همکاران [17]	رتبه‌بندی شبکه بانکی کشور بر اساس مدل کملز	سیستم رتبه‌بندی کملز به‌عنوان یک سیستم هشداردهنده سریع، سیستم بسیار کارآمدی برای تعیین سطح ریسک مرتبط با بانک‌ها است که مقامات ناظر بانک‌های هر کشور از آن استفاده می‌کنند تا شرایط مالی، عملیاتی و مدیریتی بانک‌ها مورد ارزیابی قرار گیرد. هدف مقاله مذکور رتبه‌بندی شبکه بانکی ایران شامل ۲۲ بانک دولتی و غیردولتی بر اساس مدل کملز با استفاده از اطلاعات صورت‌های مالی حسابرسی شده است. نتایج نشان می‌دهد اکثر بانک‌های بزرگ دولتی در سال ۱۳۹۷ در طبقه ناکارآمد قرار دارند. چنان‌چه کنترل‌ها و اقدام‌های لازم جهت برخورد و مقابله با ریسک‌های مزبور صورت نگیرد، نسبت‌های مالی اغلب بانک‌های بزرگ نامطلوب‌تر شده، به سمت ورشکستگی خواهند رفت و بحران اقتصادی فراگیری را ایجاد خواهند نمود.
فرمان‌آرا و غفاری [18]	ارایه الگو شاخص‌های ارزیابی و نظارت نظام بانکی ایران (بر اساس اسناد بالادستی، الگوها و تجارب بین‌المللی سایر کشورها)	در پژوهش مذکور از روش تلفیقی کمی و کیفی جهت ارایه مدل تحقیق استفاده شده است. در بخش کیفی از خبرگان حوزه اقتصادی و مالی خصوصا در زمینه بانکداری که شامل اساتید دانشگاه، مدیران و معاونان بانک مرکزی و مدیران بانک‌های کشور می‌باشند با استفاده از روش گلوله برفی سوال شده است. در بخش کمی از روش دیمتل و تحلیل سلسله مراتبی[3] جهت استخراج مدل بهره گرفته شده است. در ابتدا ۱۴۲ مفهوم در چارچوب ۱۰ مقوله از مصاحبه با خبرگان استخراج گردید. در مرحله دوم، مفاهیم به ۱۲۸ و مقوله‌ها به ۹ عدد کاهش یافتند. مقوله‌ها شامل؛ اهداف نظارت، پیش‌شرط‌های نظارت بانکی، خصوصیات ناظران، حیطه‌های نظارت، شاخص‌های ارزیابی عملکرد، تناسب با معیارهای اسلامی، جلوگیری از وقوع انواع فساد بانکی و مبارزه با پولشویی می‌باشد. نتایج دیمتل نشان داد حیطه‌های نظارت اثرگذارترین و مولفه می‌باشد. بر اساس روش AHP نیز اهداف نظارت با امتیاز ۰/۱۹۷ بالاترین امتیاز را در بین دیگر مولفه‌ها به‌دست آورده است.

[1] Fuzzy Delphi
[2] Structural Equation Modeling (SEM)
[3] Analytic Hierarchy Process (AHP)

جدول ۱- ادامه.
Table 1- Continued.

محققین	عنوان پژوهش	متدولوژی، یافته‌ها و نتایج
خاشعی و همکاران [19]	کنترل راهبردی در بانکداری ایران: نگاهی تاریخی به الگوهای پیشین و ارایه مدلی نوین	در این مقاله سعی شده است تا ضمن واکاوی مدل‌های الگوی کنترل راهبردی موجود در صنعت بانکداری ایران و جهان، با ارایه الگویی متناسب با شرایط محیطی حال حاضر و با استفاده از روش آمیخته اکتشافی با اتکا بر فلسفه ساخت‌گرایی اجتماعی و رویکرد نظریه داده‌بنیاد به‌دنبال تبیین مدل کنترل راهبردی در صنعت بانکداری ایران باشد. مقوله‌های استخراج شده الگوی کنترل استراتژیک در مرحله اول شامل، کنترل محتوای راهبرد، کنترل اجرای راهبرد، کنترل سیاسی، کنترل پیش‌بینی، کنترل مسئولانه، کنترل مراقبت راهبردی، کنترل آگاهی‌های ویژه و کنترل قابلیت‌های راهبردی است. همچنین در بخش کمی به‌منظور برازش مدل مذکور جامعه آماری شامل ۶۱ نفر از متخصصان و کارشناسان حوزه کنترل راهبردی به‌صورت قضاوتی هدفمند با تکنیک گلوله برفی به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند.
ذوالفقاری و همکاران [20]	بررسی سیستم نظارت بانکی در کشورهای منتخب با تاکید بر قوانین بانکداری	در پژوهش مذکور سیستم نظارت بانکی کشور آلمان، ژاپن، انگلستان و آمریکا از کشورهای توسعه‌یافته و سه کشور بلغارستان، مالزی و افغانستان از سایر کشورها، موردبررسی قرار گرفته است. قوانین بانکداری و خدمات مالی در این کشورها تفاوت‌های فراوانی با هم دارند. قانون برخی از کشورها، طریقه برخورد بانک مرکزی با بانک‌ها را به‌طور جزئی و مفصل مشخص می‌کند، مثل آمریکا، مالزی و افغانستان. در مجموع توجه به ساختارهای گوناگون نظارت بانکی در این کشورها و تحلیل مواد قوانین بانکداری و خدمات مالی آن‌ها در طراحی سیستم نظارت بانکی کشور و تنظیم قوانین مربوط به آن می‌تواند سودمند باشد.
روحانی و پرهیزکاری [21]	ضرورت، ابعاد و وضعیت استقلال مقام ناظر بانکی در ایران	در پژوهش مذکور به روش تحلیلی - توصیفی و با تحلیل اسناد حقوقی و مالی نگاشته شده، با الهام از ادبیات موضوع، به‌منظور تحلیل استقلال مقام ناظر در ایران، استقلال بانک مرکزی از شبکه بانکی از سه بعد موردبررسی قرار گرفته است: استقلال ساختاری و سازمانی، استقلال مالی و استقلال نیروی انسانی. بررسی‌ها نشان می‌دهد در بسیاری از کشورها، محدودیت‌ها و الزامات شفافیت‌ساز متعددی در خصوص ارتباط نیروی انسانی شاغل در نهاد نظارتی با شبکه بانکی تحت نظارت وجود دارد. با توجه به توسعه بانک‌های خصوصی در ایران، توجه به تجربیات جهانی در این خصوص ضروری است.
تیموانگ و همکاران [1]	کمیته پایداری[1]، اطمینان‌بخشی خارجی[2] و عملکرد ESG: شواهد تجربی از صنعت بانکداری در اقتصادهای نوظهور	این مطالعه با بهره‌گیری از داده‌های پانل شامل ۶۴۳ مشاهده بانک-سال از ۱۱۱ بانک (۳۴ بانک اسلامی و ۷۷ بانک متعارف) در ۱۲ کشور درحال‌توسعه بین سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۳، به بررسی تاثیر وجود SC در هیات‌مدیره و استفاده از EA بر عملکرد ESG بانک‌ها پرداخته است. برای افزایش دقت نتایج، تحلیل‌های حساسیت و رگرسیون روش گشتاورهای تعمیم‌یافته[3] نیز انجام شده است. نتایج نشان می‌دهد که بانک‌هایی که در ساختار هیات‌مدیره خود SC دارند، عملکرد ESG به‌مراتب بهتری از خود نشان می‌دهند. همچنین، استفاده از EA برای گزارش‌های پایداری با بهبود عملکرد ESG مرتبط است. این تاثیرات در بانک‌های اسلامی نسبت به بانک‌های متعارف برجسته‌تر است که می‌تواند به دلیل الزامات شرعی و انتظارات بالاتر ذی‌نفعان در این نوع بانک‌ها باشد. به‌طورکلی، وجود مکانیزم‌های حاکمیتی داخلی و خارجی مانند SC و EA به‌عنوان ابزارهای موثر در ارتقا عملکرد ESG در صنعت بانکداری اقتصادهای نوظهور شناخته می‌شوند.

[1] Sustainability Committee (SC)
[2] External Assurance (EA)
[3] Generalized Method of Moments (GMM)

جدول ۱- ادامه.
Table 1- Continued.

محققین	عنوان پژوهش	متدولوژی، یافته‌ها و نتایج
پندا و همکاران [22]	هدوپ در بانکداری: ارزیابی عملکرد مبتنی بر رویداد	این مطالعه با هدف بهبود ارزیابی عملکرد در صنعت بانکداری، یک چارچوب مبتنی بر رویداد و معماری هدوپ را پیشنهاد می‌دهد. با استفاده از ابزارهایی مانند Hive، Kafka، NiFi و Presto، داده‌های تراکنش و تعامل کاربران، به‌ویژه در زمینه تراکنش‌های کارت اعتباری MasterCard، تحلیل شده‌اند. دو مطالعه موردی شامل تحلیل دقیق تراکنش‌های فردی و تحلیل روند پنج‌روزه انجام شده است. شاخص‌هایی مانند کاربران فعال، ثبت‌نام کارت‌ها و نرخ نگهداری از طریق داشبوردهای تعاملی نمایش داده شده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که چارچوب پیشنهادی قادر است به‌طور موثر داده‌های تراکنش را در مقیاس بزرگ پردازش و تحلیل کند. تحلیل‌ها الگوهای فعالیت کاربران و نقاط قابل بهبود را آشکار کرده و اهمیت استفاده از رویکردهای مقیاس‌پذیر و مبتنی بر داده را در تحلیل تراکنش‌ها تاکید می‌کند. این چارچوب به بانک‌ها امکان می‌دهد تا شاخص‌های کلیدی عملکرد را در زمان واقعی نظارت کرده و ناهنجاری‌های عملیاتی را شناسایی کنند. استفاده از معماری هدوپ با تحمل خطای بالا و قابلیت پردازش موازی، این سیستم را برای مدیریت مجموعه‌های بزرگ داده مناسب می‌سازد. در مجموع، این رویکرد می‌تواند به‌عنوان یک تغییردهنده بازی در ارزیابی عملکرد در بخش بانکداری عمل کند.
رمو-دیاز و همکاران [23]	پیکربندی سرمایه هیات‌مدیره و قدرت مدیرعامل برای ارتقای عملکرد :ESG مورد صنعت بانکداری اروپا	این مطالعه با ترکیب نظریه وابستگی به منابع و نظریه پیچیدگی، تاثیر مشترک سرمایه هیات‌مدیره (شامل مهارت‌های خاص، سابقه خدمت، تنوع جنسیتی و وابستگی‌ها) و قدرت مدیرعامل (رسمی و غیررسمی) را بر عملکرد ESG در بانک‌های اروپایی بررسی می‌کند. با استفاده از روش تحلیل مقایسه‌ای کیفی مجموعه‌های فازی[1] و داده‌های مربوط به سال‌های ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۰، نویسندگان به تحلیل پیکربندی‌های مختلف در ساختار هیات‌مدیره و نقش مدیرعامل در بهبود عملکرد ESG پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که برای دستیابی به عملکرد بالایESG، حضور مدیرعامل با قدرت غیررسمی یا هیات‌مدیره‌ای با توانمندی‌های مشاوره‌ای قوی برای مدیران ضروری است، حتی اگر قدرت رسمی مدیرعامل محدود باشد. در مقابل، زمانی که مدیرعامل دارای قدرت رسمی و غیررسمی بالاست، تاثیر سرمایه هیات‌مدیره بر افشای اطلاعات ESG کاهش می‌یابد. این یافته‌ها تاکید می‌کنند که یک رویکرد واحد برای همه سازمان‌ها مناسب نیست و پیکربندی‌های مختلفی می‌توانند به عملکرد مطلوب ESG منجر شوند. مطالعه حاضر بینش‌های ارزشمندی برای تصمیم‌گیرندگان استراتژیک و نهادهای نظارتی بانکی در تعیین و نظارت بر ترکیب هیات‌مدیره ارایه می‌دهد.
ابیاد و همکاران [24]	تاثیر ویژگی‌های هیات‌مدیره بر عملکرد مالی بخش بانکی در کشورهای شورای همکاری خلیج فارس: نقش تعدیل‌گر اندازه بانک	این مطالعه با هدف بررسی تاثیر ویژگی‌های هیات‌مدیره بر عملکرد مالی بانک‌ها در کشورهای شورای همکاری خلیج فارس[2] انجام شده است. ویژگی‌های موردبررسی شامل اندازه هیات‌مدیره، استقلال هیات‌مدیره، تنوع جنسیتی در هیات‌مدیره و دوگانگی مدیرعامل (یعنی زمانی که مدیرعامل همزمان رئیس هیات‌مدیره است) می‌باشد. اندازه بانک به‌عنوان متغیر تعدیل‌گر در نظر گرفته شده است. داده‌های ۶۶ بانک تجاری از کشورهای عربستان سعودی، امارات متحده عربی، کویت، بحرین، عمان و قطر در بازه زمانی ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۳ جمع‌آوری شده‌اند. برای تحلیل داده‌ها از روش‌های اقتصادسنجی دو مرحله‌ای حداقل مربعات[3] و GMM استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که اندازه هیات‌مدیره، استقلال هیات‌مدیره و تنوع جنسیتی در هیات‌مدیره تاثیر مثبت و معناداری بر بازده دارایی‌ها[4] و بازده حقوق صاحبان سهام[5] دارند. دوگانگی مدیرعامل تاثیر مثبتی بر ROE دارد، اما تاثیر معناداری بر ROA ندارد. سطح تحصیلات اعضای هیات‌مدیره تاثیر معناداری بر عملکرد مالی بانک‌ها نشان نداد. اندازه بانک به‌عنوان متغیر تعدیل‌گر، تاثیر ویژگی‌های هیات‌مدیره بر عملکرد مالی را تقویت می‌کند؛ به‌ویژه در بانک‌های بزرگ‌تر، تاثیر مثبت اندازه هیات‌مدیره، استقلال و تنوع جنسیتی بر عملکرد مالی بیشتر است. این یافته‌ها نشان می‌دهد که بانک‌های بزرگ‌تر با داشتن منابع بیشتر و ساختارهای پیچیده‌تر، از ترکیب متنوع‌تر و مستقل‌تر هیات‌مدیره بهره‌مند می‌شوند که منجر به بهبود عملکرد مالی می‌گردد.

[1] Fuzzy-set Qualitative Comparative Analysis (fsQCA)
[2] Gulf Cooperation Council (GCC)
[3] Two-Stage Least Squares (2SLS)
[4] Return on Assets (ROA)
[5] Return on Equity (ROE)

جدول ۱- ادامه.
Table 1- Continued.

محققین	عنوان پژوهش	متدولوژی، یافته‌ها و نتایج
اجنسه و همکاران [25]	آیا دانش هیات‌مدیره بر عملکرد ESG در صنعت بانکداری اروپا تاثیر دارد؟	این مطالعه با هدف بررسی تاثیر ویژگی‌های دانش هیات‌مدیره بر عملکرد ESG در صنعت بانکداری اروپا انجام شده است. برای این منظور، داده‌های ۱۱۵ بانک فهرست‌شده در اروپا در بازه زمانی ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۲ جمع‌آوری و با استفاده از روش تحلیل دو مرحله‌ای GMM تحلیل شده‌اند. چارچوب نظری تحقیق بر اساس دیدگاه منابع و نظریه وابستگی منابع استوار است. نتایج نشان می‌دهند که دانش هیات‌مدیره در زمینه‌های فرهنگی، صنعتی و مالی تاثیر مثبت و معناداری بر عملکرد ESG بانک‌ها دارد. این یافته‌ها بر اهمیت ترکیب دانش متنوع در هیات‌مدیره‌ها برای بهبود تصمیم‌گیری‌های مرتبط با مسئولیت اجتماعی شرکتی تاکید می‌کنند. مطالعه حاضر به توسعه استراتژی‌های مدیریت دانش عملی در داخل شرکت‌ها و بهبود تصمیم‌گیری مدیران در راستای ابتکارات مسئولیت اجتماعی شرکتی کمک می‌کند.
رائو و شکلا [26]	پایداری استراتژیک در صنعت بانکداری هند: تحلیل عملکرد	این پژوهش با هدف شناسایی عوامل پایداری استراتژیک[1] موثر بر عملکرد بانک‌های هندی و اولویت‌بندی آن‌ها بر اساس این عوامل انجام شده است. برای این منظور، از چارچوب کارت امتیازی متوازن پایدار[2] برای تعیین عوامل SS و از روش یکپارچه تصمیم‌گیری چندمعیاره[3] برای وزن‌دهی به معیارها و اولویت‌بندی عملکرد بانک‌ها استفاده شده است. داده‌های مورد استفاده شامل اطلاعات مربوط به بانک‌های تجاری هند در بازه زمانی مشخصی بوده و با استفاده از روش‌های آماری مناسب تحلیل شده‌اند. نتایج نشان داد که معیارهای پایداری، به‌ویژه در ابعاد مالی و دیدگاه‌های داخلی کسب‌وکار، نقش مهمی در عملکرد بانک‌ها ایفا می‌کنند .بانک‌هایی مانند State Bank of India، HDFC Bank Ltd و Canara Bank در رتبه‌های برتر عملکرد SS قرار گرفتند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که تمرکز بر SS می‌تواند به بهبود عملکرد کلی بانک‌ها منجر شود و برای سیاست‌گذاران و مدیران بانکی در توسعه استراتژی‌های موثر پایداری اهمیت دارد.
شهبازی و شوقی [27]	طراحی مدل فرآیندی برای پایش و رصد تحولات آینده در صنعت بانکداری	این پژوهش با هدف ارایه مدلی فرآیندی برای پایش و رصد تحولات آینده در صنعت بانکداری انجام شده است. روش تحقیق به‌صورت اکتشافی و با رویکرد کاربردی بوده و از مطالعات تطبیقی و روش دلفی برای طراحی مدل مفهومی استفاده شده است. مدل پیشنهادی بر اساس مدل هاینز و همکاران طراحی شده و اعتبار محتوایی پرسشنامه‌ها با نظر خبرگان تایید شده است. نتایج پژوهش منجر به ارایه مدلی فرآیندی متشکل از چهار فرآیند اصلی شامل: یافتن، تحلیل، چارچوب‌بندی و به‌کارگیری شده است. این مدل می‌تواند در شناسایی، تحلیل و برنامه‌ریزی مناسب برای مواجهه با آینده صنعت بانکداری در شبکه بانکی کشور مورد استفاده قرار گیرد.
فاروق و همکاران [2]	رابطه بین حاکمیت شرکتی و عملکرد مالی در صنعت بانکداری اسلامی و متعارف: شواهی از مالزی	این پژوهش با هدف بررسی رابطه بین ویژگی‌های حاکمیت شرکتی و عملکرد مالی بانک‌های اسلامی و متعارف در مالزی انجام شده است. برای این منظور، داده‌های ۳۰۰ مشاهده بانک-سال از بانک‌های اسلامی و متعارف طی دوره ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۱ جمع‌آوری شده است. مدل پانل پویا با استفاده از GMM به‌عنوان مدل اصلی برآورد به کار گرفته شده است تا مسائل هم‌زمانی، درون‌زایی و متغیرهای حذف‌شده را حل کند، زیرا اکثر متغیرهای حاکمیت به‌طور ذاتی درون‌زا هستند؛ بنابراین، مدل‌های ایستا پس از انجام آزمون درون‌زایی DWH[4] به‌عنوان مدل‌های دارای اریب در نظر گرفته شده‌اند و استفاده از مدل پانل پویا GMM با توجه به آزمون‌های سارگان و هانسن و آزمون خودهمبستگی مرتبه اول[5] و آزمون خودهمبستگی مرتبه دوم[6] معتبر شناخته شده است. نتایج رگرسیون نشان می‌دهد که اندازه هیات‌مدیره، حضور زنان در هیات‌مدیره و پاداش مدیران تاثیر مثبت معناداری بر عملکرد بانک‌ها دارند، در حالی که تعداد جلسات هیات‌مدیره تاثیر منفی معناداری دارد. همچنین، ساختار حاکمیت هیات‌مدیره در بانک‌های تجاری نسبت به بانک‌های اسلامی منفعل‌تر است. این یافته‌ها بُعد جدیدی به تحقیقات حاکمیت شرکتی افزوده و می‌تواند منبع ارزشمندی برای سیاست‌گذاران، سرمایه‌گذاران و نهادهای نظارتی باشد که به دنبال بهبود مکانیزم‌های حاکمیتی موجود برای عملکرد بهتر بانک‌های متعارف و اسلامی هستند.

[1] Strategic Stability (SS)
[2] Sustainable Balanced Scorecard (SBSC)
[3] Multi-Criteria Decision Making (MCDM)
[4] Durbin-Wu-Hausman (DWH)
[5] Autocorrelation (AR1)
[6] Autocorrelation (AR2)

جدول ۱- ادامه.
Table 1- Continued.

محققین	عنوان پژوهش	متدولوژی، یافته‌ها و نتایج
لو و بوتنگ [28]	ترکیب هیات‌مدیره، نظارت و ریسک اعتباری: شواهدی از صنعت بانکداری بریتانیا	این مطالعه به بررسی تاثیر ترکیب هیات‌مدیره و مکانیزم‌های نظارتی بر ریسک اعتباری در بانک‌های بریتانیا می‌پردازد. نویسندگان با استفاده از داده‌های مربوط به بانک‌های بریتانیایی، تاثیر عواملی مانند دوگانگی نقش مدیرعامل، استقلال هیات‌مدیره، اندازه هیات‌مدیره و حضور زنان در هیات‌مدیره را بر ریسک اعتباری مورد تحلیل قرار داده‌اند. تحلیل‌ها شامل دوره‌های قبل، حین و بعد از بحران مالی جهانی بوده و از روش‌های آماری برای ارزیابی روابط بین متغیرها استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که دوگانگی نقش مدیرعامل و استقلال هیات‌مدیره با افزایش ریسک اعتباری مرتبط هستند، در حالی که اندازه بزرگ‌تر هیات‌مدیره و حضور زنان در آن با کاهش ریسک اعتباری همراه است. این یافته‌ها بر اهمیت ساختار هیات‌مدیره و ویژگی‌های آن در مدیریت ریسک اعتباری تاکید می‌کنند و نشان می‌دهند که ترکیب مناسب هیات‌مدیره می‌تواند به کاهش ریسک‌های اعتباری در بانک‌ها کمک کند.
فرناندز و همکاران [29]	عملکرد و ریسک در صنعت بانکداری برزیل	این مطالعه به ارزیابی کارایی فنی بانک‌های برزیلی با در نظر گرفتن ریسک به‌عنوان یک خروجی نامطلوب در فرآیند بانکی می‌پردازد. نویسندگان با استفاده از تکنیک‌های مرزی مبتنی بر تحلیل پوششی داده‌ها[1] و توابع فاصله جهت‌دار، عملکرد ۱۲۴ بانک برزیلی را در بازه زمانی ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۹ مورد بررسی قرار داده‌اند. هدف اصلی پژوهش، تحلیل تفاوت‌های عملکردی بین بانک‌های تجاری و سرمایه‌گذاری و شناسایی منابع این تفاوت‌ها است، به‌ویژه با تاکید بر نقش ریسک در فرآیند تولید خدمات بانکی. نتایج نشان می‌دهد که صنعت بانکداری برزیل می‌تواند تولید خروجی‌های متعارف خود را بدون استفاده از منابع اضافی و در حالی که سطح ریسک را حفظ می‌کند، به‌طور قابل‌توجهی افزایش دهد. همچنین، بانک‌های سرمایه‌گذاری به‌طور میانگین کارایی بیشتری نسبت به بانک‌های تجاری دارند که عمدتا به عملکرد مدیریتی برتر آن‌ها نسبت داده می‌شود. این یافته‌ها بر اهمیت مدیریت ریسک در بهبود کارایی بانک‌ها تاکید می‌کند و نشان می‌دهد که در نظر گرفتن ریسک به‌عنوان یک عامل کلیدی می‌تواند به بهبود عملکرد کلی صنعت بانکداری کمک کند.
جمال زیدان [30]	تاثیر نقض مقررات بانکی بر عملکرد مالی صنعت بانکداری ایالات متحده	این مطالعه به بررسی تاثیر نقض مقررات بانکی بر عملکرد مالی بانک‌های ایالات متحده می‌پردازد. برای این منظور، عملکرد عملیاتی ۸۴ بانک تجاری عمومی که طی دوره‌ای ۲۰ ساله مشمول اقدامات اجرایی از سوی نهادهای نظارتی ایالات متحده شده‌اند، مورد بررسی قرار گرفته است. روش تحقیق شامل تحلیل داده‌های مالی این بانک‌ها قبل و بعد از نقض مقررات بوده تا تاثیرات احتمالی بر عملکرد مالی آن‌ها سنجیده شود. نتایج تحقیق نشان داد که نقض مقررات بانکی تاثیر معناداری بر عملکرد مالی بانک‌ها ندارد. این یافته‌ها حاکی از آن است که چارچوب‌های نظارتی موجود ممکن است در بازدارندگی از تخلفات موثر نباشند. مطالعه پیشنهاد می‌کند که برای افزایش اثربخشی مقررات، باید اصلاحاتی در ساختارهای نظارتی و انگیزشی بانک‌ها صورت گیرد تا از وقوع تخلفات جلوگیری شود.

جدول ۲، شکاف نظری و جنبه نوآوری و جدید بودن پژوهش حاضر را نسبت به دیگر محققین نشان می‌دهد.

[1] Data Envelopment Analysis (DEA)

جدول ۲- شکاف نظری جنبه نوآوری و جدید بودن پژوهش حاضر نسبت به دیگر پژوهش‌ها.

Table 2- Theoretical gap and the innovation and novelty of the present study compared to other studies.

منابع	نوآوری از نظر روش / ابزار تحلیل پژوهش						نوآوری از نظر متغیرها / ابعاد پژوهش							
	کمی	کیفی	DEA	فراترکیب	دیمتل	منطق فازی	استفاده از داده کلان[1]	نظارت بر ریسک‌های سایبری	ارزیابی ریسک‌های محیط‌زیستی و اجتماعی	نظارت بر پایداری مالی و ماموریت بانک‌ها	مدیریت ریسک‌های تغییرات اقلیمی	ارتباطات موثر با نهادهای نظارتی بین‌المللی
[1]	–	✓	–	–	–	–	–	✓	✓	✓	–	–
[21]	–	–	–	–	–	–	✓	✓	✓	✓	–	–
[22]	–	–	–	–	✓	–	–	–	–	–	–	–
[23]	✓	✓	–	–	–	–	–	✓	✓	–	✓	–
[24]	✓	–	–	✓	–	–	–	✓	–	✓	✓	–
[25]	–	✓	–	–	–	✓	✓	–	✓	✓	–	–
[26]	✓	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
[27]	✓	–	–	–	✓	–	–	–	–	–	–	–
[30]	✓	✓	–	✓	–	–	–	–	–	–	–	–
[28]	✓	–	–	–	–	✓	–	✓	✓	–	–	–
[29]	✓	–	✓	–	–	–	–	–	–	✓	✓	–
پژوهش حاضر	✓	✓	–	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

شایان ذکر است که جنبه جدید بودن پژوهش از منظر روش‌شناسی پژوهش بوده و همچنین بهره‌مندی از رویکرد فراترکیب در تحلیل داده‌ها از حیث قلمرو زمانی می‌باشد و از طرفی از منظر قلمرو مکانی و قلمرو موضوعی نیز به مبحث الگوی نظارت بر اساس نوع ماموریت بانک‌ها و موسسات مالی پژوهش حاضر می‌پردازد. از منظر متغیرها و ابعاد پژوهش نیز به استفاده از داده‌های کلان، نظارت بر ریسک‌های سایبری، نظارت بر پایداری مالی و ماموریت بانک‌ها، ارتباطات موثر با نهادهای نظارتی بین‌المللی نیز پرداخته است.

۳- روش پژوهش

تحقیق حاضر به روش میکس متد (کیفی-کمی) و به‌صورت اکتشافی صورت پذیرفته است. ابتدا با استفاده از روش فراترکیب به جست‌وجوی منابع علمی مرتبط از پایگاه‌های داده معتبر به تعیین معیارهای ورودی و خروجی پژوهش‌ها (مثلا مرتبط بودن، کیفیت و سال انتشار) پرداخته شد. سپس کلیه اسناد علمی متعبر منتشر شده در پایگاه‌های خارجی بین سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۵ و پایگاه‌های داخلی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۴ که به موضوع مرتبط با پژوهش پرداخته‌اند، موردبررسی قرار گرفت. آنگاه با استفاده از نظرسنجی از ۲۵ خبره صنعت بانکداری با حداقل ۱۰ سال سابقه تجربه اجرایی در حوزه مالی و بانکی و با تحصیلات کارشناسی ارشد و دکترا جهت بررسی روایی و پایایی مدل پیشنهادی استفاده شد. همچنین پرسشنامه‌های مقایسات زوجی بین خبرگان توزیع و با تکنیک تصمیم‌گیری چند شاخصه دیمتل فازی به بررسی میزان شدت اثرگذاری و اثرپذیری میان ابعاد پژوهش پرداخته شده است.

روش تحقیق فراترکیب یک رویکرد کیفی است که برای تلفیق و تحلیل نتایج تحقیقات قبلی به‌منظور استخراج مفاهیم، الگوها و نظریه‌های جدید به کار می‌رود. این روش با مرور سیستماتیک مقالات مرتبط، به تحلیل عمیق و بازنگری انتقادی مطالعات موجود می‌پردازد و تلاش می‌کند دانش موجود را یکپارچه‌سازی و مفاهیم نوین ارایه کند [31]. فراترکیب روشی کیفی برای بررسی و ترکیب نتایج مطالعات مختلف با هدف رسیدن به یک

[1] Big data

دیدگاه جامع‌تر، عمیق‌تر و کلی‌تر نسبت به موضوع تحقیق است. این روش برخلاف فراتحلیل که بر پژوهش‌های کمی متمرکز است، به تحلیل پژوهش‌های کیفی می‌پردازد.

۱-۳- روش فراترکیب

فراترکیب شامل مراحل زیر است:

۱. تعیین سوال تحقیق
۲. جست‌وجوی نظام‌مند مطالعات

واژگان کلیدی ارایه‌شده در **جدول ۳**، در پایگاه‌های علمی وب او ساینس جست‌وجو شده‌اند.

جدول ۳- کلیدواژه‌های جست‌وجو شده (منبع: یافته‌های پژوهش).
Table 3- Searched keywords (Source: Research findings).

کلیدواژه فارسی	کلیدواژه انگلیسی
فراترکیب	Meta-synthesis
مدل نظارتی	Supervisory model
ماموریت بانک‌ها	Bank mission
موسسات مالی	Financial institutions
نظارت بر ریسک	Risk supervision
نظارت مالی	Financial supervision
الگوهای نظارتی	Regulatory frameworks
ارزیابی عملکرد	Performance evaluation
نوآوری در نظارت	Innovation in supervision
مدیریت ریسک	Risk management
پایداری مالی	Financial sustainability
شمولیت در نظارت	Inclusion in supervision
تحلیل محتوا	Content analysis
یافته‌های تجربی	Empirical findings
تحلیل مقایسه‌ای	Comparative analysis

شکل ۱، مراحل انجام پژوهش به روش فراترکیب را نشان می‌دهد.

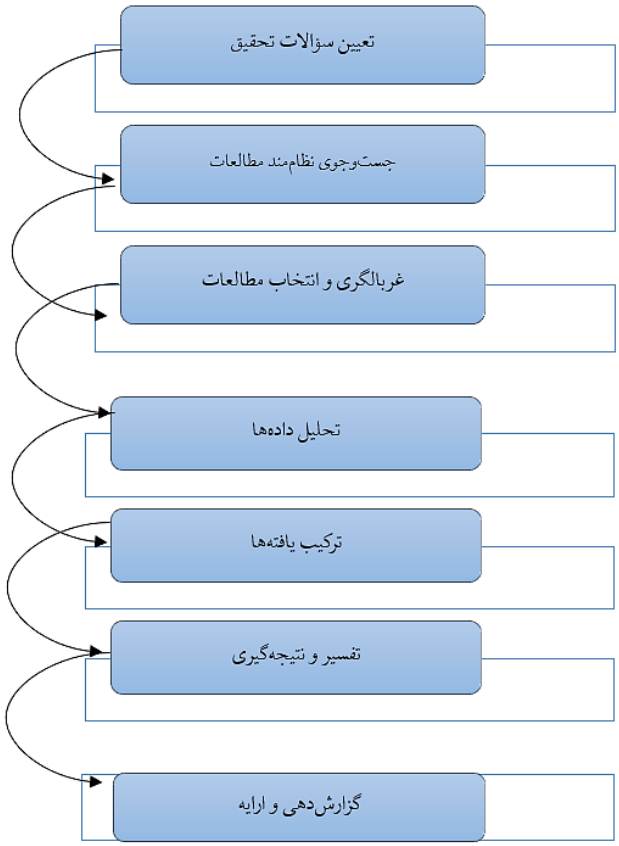

شکل ۱- مراحل فراترکیب [31].

Figure 1- Metasynthesis steps [31].

۳. غربالگری و انتخاب مطالعات

- بررسی اولیه مقالات برای حذف موارد غیرمرتبط
- استفاده از چک‌لیست‌هایی برای ارزیابی کیفیت مطالعات

شاخص‌های انتخاب مقالات در این مقاله عبارتند از:

- تحقیقات کیفی که در مجله‌های معتبر علمی پژوهشی بین‌المللی منتشر شده‌اند.
- به زبان انگلیسی باشند.
- باید بین سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۵ منتشر شده باشند.
- بر مدل‌های نظارتی و ماموریت بانک‌ها و بررسی عملکرد و ریسک موسسات مالی و اعتباری متمرکز بوده باشند.

در قسمت غربالگری و انتخاب مطالعات روش فراترکیب آن دسته از مقالاتی که از کیفیت یافته‌های مطلوب‌تری برخورد بوده (داشتن هدف مشخص، تناسب روش تحقیق، داده‌های جمع‌آوری شده و یافته‌های به‌دست‌آمده متناسب با هدف پژوهش) انتخاب شدند. پایگاه‌های علمی استخراج این مقالات به تفکیک مشخصات پایگاه اطلاعات معتبر در **جدول ۴**، فهرست شده است.

جدول ۴- تعداد مقاله‌های یافت‌شده به تفکیک پایگاه اطلاعات (منبع: یافته‌های پژوهش).

Table 4- Number of articles found by database (Source: Research findings).

پایگاه اطلاعات	مقالات یافت‌شده	پایگاه اطلاعات	مقالات یافت‌شده
Google Scholar	80	Sage	12
Emerald	25	Teylor & Francis	20
Science Direct	21	PubMed	15
Research Gate	32	Springer	15

در مرحله بعد ۲۲۰ مقاله شناسایی‌شده، مبتنی بر جست‌وجوی کلیدواژه‌ها در پایگاه‌های خارجی، بر اساس ارتباط عنوان با موضوع پژوهش حاضر مورد واکاوی قرار گرفت و ۱۰۰ مقاله، به علت عدم ارتباط با موضوع و روش مطالعه حاضر کنار گذاشته شد. برای بخشی از پژوهش‌های به روش کمی انجام شده بود. با غربالگری چکیده‌ی اسناد علمی باقی‌مانده ۶۵ مقاله دیگر کنار گذاشته شد؛ ۵۵ مقاله باقی‌مانده بر اساس ارتباط محتوا با موضوع بررسی شد و در نهایت ۴۰ سند علمی پژوهشی، کدگذاری و تحلیل شد (**شکل ۲**).

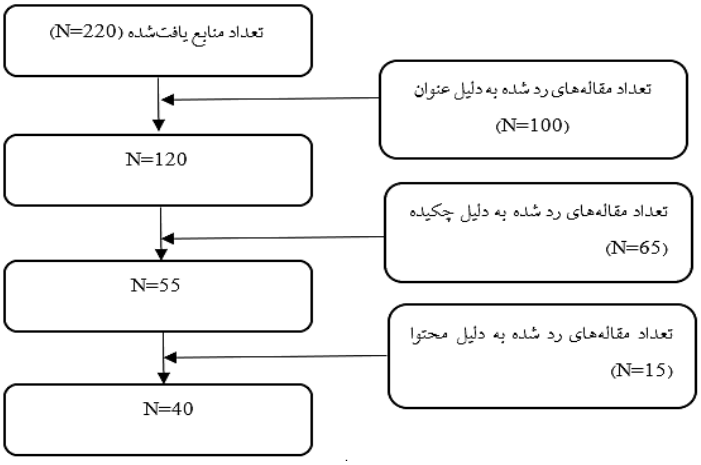
تعداد منابع یافت‌شده (N=220)
تعداد مقاله‌های رد شده به دلیل عنوان (N=100)
N=120
تعداد مقاله‌های رد شده به دلیل چکیده (N=65)
N=55
تعداد مقاله‌های رد شده به دلیل محتوا (N=15)
N=40

شکل ۲- جست‌وجو و انتخاب مقالات مناسب (منبع: یافته‌های پژوهش).

Figure 2- Searching and selecting appropriate articles (Source: Research findings).

۴. استخراج اطلاعات از مقالات (تحلیل داده‌ها)

- به‌منظور غربالگری مقالات غیر مرتبط از مرتبط در روش فراترکیب از متد خنیفر و مسلمی [32]، استفاده شده است. به زعم این محققین برای استخراج نیازمند تهیه فیش‌های با ویژگی‌های عنوان مقالات، متن مقالات، مولفه‌های پژوهش و منابع می‌باشد.

۵. تجزیه‌وتحلیل و تلفیق یافته‌های کیفی (ترکیب یافته‌ها)

- به‌منظور ایجاد یک چارچوب جامع نیازمند ادغام (ترکیب) کدهای شناسایی‌شده جهت رسیدن به یک مدل جامع وجود دارد. همچنین در این ادغام توجه به میزان همگرایی و واگرایی بین نتایج متناسب با اهداف پژوهش حاضر توجه شده است.

۶. کنترل کیفیت نتایج (تفسیر و نتیجه‌گیری)

- به‌منظور نائل‌شدن به نتایج کلیدی و تحقق اهداف و سوالات پژوهش نتایج کسب شده متناسب با عنوان و موارد کلیدی تحقیق مورد ارزیابی و بازبینی قرار می‌گیرد. همچنین از دل این نتایج پیشنهادهای کاربردی، محدودیت‌ها و پیشنهاد به محققان آتی ارایه می‌گردد.

۷. گزارش‌دهی و ارایه

- در گام آخر فراترکیب پس از اطمینان از نائل‌شدن به اهداف پژوهش به تدوین گزارش نهایی به‌صورت شفاف، دقیق و قابل استناد پرداخته می‌شود [31].

۲-۳- تکنیک دیمتل فازی

گام‌های روش *DEMATEL* عبارت‌اند از:

۱. طراحی پرسشنامه و جمع‌آوری اطلاعات وابستگی نسبی شاخص‌های ازنظر خبرگان
۲. محاسبه ماتریس ارتباط مستقیم (Z)
۳. محاسبه ماتریس ارتباط مستقیم نرمال (S)

۴. محاسبه ماتریس روابط مجموع (وابستگی مستقیم و غیرمستقیم) (T)
۵. محاسبه ماتریس نرمال روابط مجموع با آستانه پذیرش
۶. تشکیل نگاشت روابط شبکه بر مبنای دو بردار D و R

همچنین به‌منظور مقایسه معیارها با یک‌دیگر از ۵ تعداد عبارت کلامی استفاده‌شده است که نام این عبارات و مقادیر فازی معادل آن‌ها در **جدول ۵** نشان داده‌شده است.

جدول ۵- عبارات کلامی به‌کاررفته در تحقیق و مقدار معادل آن‌ها.
Table5- Verbal expressions used in the research and their equivalent values.

طیف‌های بیانی	اعداد فازی مثلثی		
بدون تاثیر	0.3	0.1	0
تاثیر خیلی کم	0.5	0.3	0.1
تاثیر کم	0.7	0.5	0.3
تاثیر زیاد	0.9	0.7	0.3
تاثیر خیلی زیاد	1	0.9	0.7

۱-۲-۳- گام‌های به‌کارگیری DEMATEL فازی

گام ۱- برای در نظر گرفتن نظر همه خبرگان طبق **رابطه (۱)** از آن‌ها میانگین حسابی گرفته می‌شود.

$$\tilde{Z} = \frac{\tilde{x}^1 \oplus \tilde{x}^2 \oplus \tilde{x}^3 \cdots \oplus \tilde{x}^p}{p}. \quad (۱)$$

در این رابطه p تعداد خبرگان و$\tilde{x}^1$ ، $\tilde{x}^2$ و... $\tilde{x}^p$ به‌ترتیب ماتریس مقایسه زوجی خبره ۱، خبره ۲ و ... خبره p می‌باشد و$\tilde{z}$ عدد فازی مثلثی به‌صورت $(l''_{ij}, m''_{ij}, u''_{ij})$ است.

گام ۲- نرمالیزه نمودن (استانداردسازی داده‌ها)، ماتریس به‌دست‌آمده با استفاده از **رابطه (۲)**، محاسبه می‌شود.

$$\tilde{H}_{ij} = \frac{\tilde{z}_{ij}}{r} = \left(\frac{l'_{ij}}{r}, \frac{m'_{ij}}{r}, \frac{u'_{ij}}{r}\right) = (l''_{ij}, m''_{ij}, u''_{ij}), \quad (۲)$$

که r از **رابطه (۳)** محاسبه می‌گردد:

$$r = max_{1 \le i \le n}\left(\sum_{i=1}^{n} u_{ij}\right). \quad (۳)$$

گام ۳- محاسبه ماتریس‌های فوق، ماتریس روابط کل فازی با توجه به **رابطه (۴)** محاسبه شده است.

$$T = lim_{k \to +\infty}(\tilde{H}^1 \oplus \tilde{H}^2 \oplus \ldots \oplus \tilde{H}^K), \quad (۴)$$

که هر درایه آن عدد فازی به‌صورت $\tilde{t}_{ij} = (l^t_{ij}, m^t_{ij}, u^t_{ij})$ است و به **رابطه (۵)** تا **رابطه (۷)** محاسبه می‌شود:

$$\left[l^t_{ij}\right] = H_l \times (I - H_1)^{-1}. \quad (۵)$$
$$\left[m^t_{ij}\right] = H_m \times (I - H_m)^{-1}. \quad (۶)$$
$$\left[u^t_{ij}\right] = H_u \times (I - H_u)^{-1}. \quad (۷)$$

در این فرمول‌ها I ماتریس یکه و H_1، H_m و H_u هرکدام ماتریس $n\times n$ هستند که درایه‌های آن را به‌ترتیب عدد پایین، عدد میانی و عدد بالایی اعداد فازی مثلثی ماتریس H تشکیل می‌دهد.

گام ۴- به‌دست‌آمده آوردن مجموع سطرها و ستون‌های ماتریس $\tilde{T}$ است. مجموع سطرها و ستون‌ها با توجه به **رابطه (۸)** و **رابطه (۹)** محاسبه شده است.

$$\tilde{D} = (\tilde{D}_i)_{n\times 1} = \left[\sum_{j=1}^{n} \tilde{T}_{ij}\right]_{n\times 1}, \quad (۸)$$

$$\tilde{R} = (\tilde{R}_i)_{1\times n} = \left[\sum_{j=1}^{n} \tilde{T}_{ij}\right]_{1\times n}, \quad (۹)$$

که $\tilde{D}$ و $\tilde{R}$ به‌ترتیب ماتریس $n \times 1$ و $1 \times n$ هستند.

مرحله بعدی میزان اهمیت شاخص‌ها$(\tilde{D}_i + \tilde{R}_i)$ و رابطه بین معیارها $(\tilde{D}_i - \tilde{R}_i)$ مشخص می‌گردد. اگر $\tilde{D}_i\text{-}\tilde{R}_i > 0$ باشد معیار مربوطه اثرگذار و اگر $\tilde{D}_i\text{-}\tilde{R}_i < 0$ باشد معیار مربوطه اثرپذیر است. در گام بعدی اعداد فازی $\tilde{D}_i + \tilde{R}_i$ و $\tilde{D}_i\text{-}\tilde{R}_i$ به‌دست‌آمده از مرحله قبلی را طبق **رابطه (۱۰)** دیفازی شده است.

$$B = \frac{(a_1 + a_3 + 2 \times a_2)}{4} \quad (۱۰)$$

B دیفازی شده عدد $\tilde{A} = (a_1, a_2, a_3)$ است [33].

۴- یافته‌های پژوهش

۴-۱- نتایج تحلیل فراترکیب

پس از غربالگری داده‌های پژوهش و انتخاب مقالات از بین ۲۲۰ مقاله، ۴۰ مقاله منتخب که بر اساس روش تحقیق متنوعی مورد ارزیابی قرار گرفته است (بیش از ۳۰ مجله)، در **جدول ۶** رویکردهای مختلف روش‌شناسی پژوهش از این مقالات به همراه تعداد مقالات مورد ارزیابی گزارش شده است.

جدول ۶- روش تحقیق در مقالات (منبع: یافته‌های پژوهش).

Table 6- Research method in articles (Source: Research findings).

تعداد مقالات	روش
16	بررسی ادبیات[1]
2	پرسشنامه‌های ساختاریافته و تحلیل چند متغیره[2]
3	پرسشنامه‌های نیمه‌ساختاریافته و تحلیل کیفی[3]
5	شبیه‌سازی‌ها و آزمایش‌ها[4]
14	مطالعات موردی[5]

برای انجام کدگذاری با استفاده از روش فراترکیب، ابتدا مضامین مختلف در ادبیات استخراج شده و سپس این مضامین در قالب جدول به تفکیک کدگذاری شدند. **جدول ۷** شامل مضامین فراگی، سازمان‌دهنده، مضامین پایه، کد باز و توصیفی است که می‌تواند برای تحلیل مقالات و پژوهش‌ها در این زمینه استفاده شود:

[1] Literature reviews
[2] Structured questionnaires and multivariate analysis
[2] Semi-structured questionnaires and qualitative analysis
[4] Simulations and experiments
[5] Case studies

جدول ۷- نمونه جدول کدگذاری برای پژوهش‌های نظارت بر بانک‌ها (یافته‌های پژوهش).
Table 7- Sample coding table for bank supervision research (Research findings).

کد باز / توصیفی	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
ارزیابی ریسک اعتباری و مدیریت آن در بانک‌ها	ریسک اعتباری	مدیریت ریسک	نظارت بر ریسک‌ها
شناسایی و کاهش ریسک‌های عملیاتی در فرآیندهای داخلی	ریسک عملیاتی		
ارزیابی و پیش‌بینی ریسک‌های بازار در بانک‌ها	ریسک بازار		
ارتقا شفافیت و دقت در گزارش‌های مالی	شفافیت در گزارش‌دهی	گزارش‌دهی مالی	شفافیت و گزارش‌دهی
الزام بانک‌ها به پاسخگویی به ذی‌نفعان	پاسخگویی		
استفاده از شاخص‌های مالی برای ارزیابی اثربخشی مدل‌های نظارتی	ارزیابی عملکرد مالی	ارزیابی عملکرد	عملکرد مالی و ارزیابی اثربخشی
تعیین شاخص‌های کلیدی برای سنجش اثربخشی نظارت	شاخص‌های اثربخشی		
پیروی بانک‌ها از مقررات مالی داخلی برای کاهش ریسک‌ها	پیروی از مقررات داخلی	انطباق قانونی	انطباق با مقررات و استانداردها
سازگاری با استانداردهای بین‌المللی در بانکداری	مقررات بین‌المللی		
تعیین ترکیب هیات مدیره برای نظارت موثر	ترکیب هیات مدیره	ساختار حاکمیت شرکتی	نظارت بر حاکمیت شرکتی
مسئولیت‌پذیری در تصمیم‌گیری‌های بانک‌ها	مسئولیت‌پذیری		
استفاده از بلاکچین برای بهبود فرآیندهای نظارتی	بلاکچین	فناوری نوین	نوآوری و فناوری در نظارت
استفاده از هوش مصنوعی برای تجزیه‌وتحلیل ریسک‌ها	هوش مصنوعی		
تضمین استقلال نهاد نظارتی برای جلوگیری از فشارهای بیرونی	بی‌طرفی نهاد ناظر	استقلال نهاد نظارتی	استقلال نهاد ناظر
ارتقا نظارت بی‌طرف در بانک‌ها	نظارت بی‌طرف		
ارتقا مهارت‌ها و توانمندی‌های نیروی انسانی در نهادهای نظارتی	آموزش و توسعه	توانمندسازی نیروی انسانی	ظرفیت‌های منابع انسانی
افزایش ظرفیت منابع انسانی در نهادهای نظارتی	ظرفیت‌سازی		
برقراری ارتباط موثر با مشتریان به‌منظور شفافیت بیشتر	ارتباط با مشتریان	ارتباطات	تعامل با ذی‌نفعان
همکاری با نهادهای دولتی برای بهبود فرآیندهای نظارتی	تعامل با دولت		
نظارت بر فعالیت‌های بانکی برای تاثیر مثبت بر محیط‌زیست و جامعه	مسئولیت اجتماعی شرکتی	مسئولیت اجتماعی	تاثیرات محیطی و اجتماعی
پیاده‌سازی استراتژی‌های سبز در بانک‌ها	پایداری زیست‌محیطی		

جدول ۸ مدل بهبود کیفیت نظارتی بر اساس نوع ماموریت بانک‌ها و موسسات مالی و اعتباری با رویکرد فراترکیب را نشان می‌دهد.

جدول ۸- ابعاد و مولفه‌های نظارت بر اساس نوع ماموریت بانک‌ها و موسسات اعتباری (نتایج فراترکیب).
Table 8- Dimensions and components of supervision based on the type of mission of banks and credit institutions (Results of meta-synthesis).

بعد	مولفه
حاکمیت شرکتی	ساختار هیات‌مدیره
	استقلال هیات‌مدیره
	تخصص مالی اعضا
	جدایی رئیس و مدیرعامل
عملکرد ESG	گزارش‌دهی محیط‌زیستی، اجتماعی و حاکمیت شرکتی
	تنوع جنسیتی و قومیتی
	مسئولیت اجتماعی شرکت
	کنترل‌های زیست‌محیطی
نظارت و ارزیابی داخلی	وجود کمیته حسابرسی
	سیستم گزارش‌دهی داخلی
	ارزیابی عملکرد کارکنان
	حسابرسی داخلی مستقل

جدول ۸- ادامه.
Table 8- Continued.

بعد	مولفه
ریسک و تطبیق	مدیریت ریسک اعتباری انطباق با مقررات بانکی سامانه‌های هشدار سریع ارزیابی مشتریان پرریسک
مدیریت منابع انسانی و پایداری و توسعه استراتژیک	آموزش کارکنان تعهد سازمانی نظارت بر رفتار حرفه‌ای ارزیابی عملکرد منابع انسانی رویکرد بلندمدت بانک نوآوری خدمات مالی توسعه پایدار بانکی پیاده‌سازی اهداف
دیجیتالی‌سازی و فناوری اطلاعات	استفاده از داده‌های کلان امنیت سایبری اتوماسیون فرایندها نظارت دیجیتال بر شعب
عملکرد مالی	ROA نسبت کفایت سرمایه سودآوری خالص بهره‌وری عملیاتی
پاسخگویی و شفافیت	افشای اطلاعات مالی شفافیت در تصمیم‌گیری ارتباط با ذی‌نفعان شفافیت در حقوق مدیران
نظارت قانونی و مقرراتی	استقلال مقام ناظر نظام مجوزدهی تطبیق با استانداردهای بین‌المللی بررسی تطابق با اسناد بالادستی

حاکمیت شرکتی: حاکمیت شرکتی به ساختار، فرآیندها و روابط حاکم بر تصمیم‌گیری‌ها و نظارت در نهادهای مالی اشاره دارد. در صنعت بانکداری، حاکمیت شرکتی شامل ترکیب هیات مدیره، ساختار نظارتی و روابط میان سهامداران و مدیران است. این بعد اهمیت ویژه‌ای در ایجاد شفافیت، کاهش ریسک‌های مدیریتی و تضمین مسئولیت‌پذیری در تصمیم‌گیری‌ها دارد. بانک‌ها با داشتن حاکمیت شرکتی قوی می‌توانند از وقوع تخلفات مالی جلوگیری کنند و به ارتقا اعتبار و اعتماد عمومی بپردازند.

عملکرد *ESG*: عملکرد *ESG* به ارزیابی تاثیرات یک بانک بر محیط‌زیست، جامعه و رعایت اصول حاکمیت شرکتی اشاره دارد. این ابعاد شامل سیاست‌های محیطی، تعامل با ذی‌نفعان و شفافیت در عملیات‌های مالی است. بانک‌ها با رعایت معیارهای *ESG* می‌توانند علاوه‌بر بهبود وضعیت اجتماعی و زیست‌محیطی، عملکرد مالی خود را نیز ارتقا دهند. نظارت موثر بر این ابعاد می‌تواند منجر به افزایش اعتبار و اعتماد مشتریان و سرمایه‌گذاران شود.

نظارت و ارزیابی داخلی: نظارت و ارزیابی داخلی شامل فرآیندهایی است که برای شناسایی و مدیریت ریسک‌ها، ارزیابی عملکرد و شفافیت در داخل سازمان انجام می‌شود. در بانک‌ها، این نظارت به‌منظور اطمینان از انطباق با مقررات و استانداردهای داخلی و بین‌المللی و همچنین جلوگیری از تخلفات و خطاهای انسانی و سیستمی ضروری است. ارزیابی مستمر عملکرد بانک‌ها کمک می‌کند تا کارآیی و اثربخشی فرآیندهای مختلف بهبود یابد.

ریسک و تطبیق: ریسک و تطبیق به مدیریت ریسک‌های مختلف، از جمله ریسک‌های اعتباری، عملیاتی، بازار و قانونی، در سیستم‌های بانکی مربوط می‌شود. بانک‌ها باید توانایی تطبیق با تغییرات قوانین و مقررات را داشته باشند و درعین‌حال از ریسک‌ها به‌درستی مدیریت کنند. این بعد به ایجاد سیستم‌های نظارتی و کنترل داخلی جهت کاهش ریسک‌ها و همچنین ارزیابی تطابق با مقررات کمک می‌کند و از وقوع بحران‌های مالی جلوگیری می‌کند.

مدیریت منابع انسانی و پایداری و توسعه استراتژیک: مدیریت منابع انسانی در بانک‌ها به فرآیندهای جذب، آموزش، توسعه و نگهداری نیروی کار ماهر و کارآمد اشاره دارد. این بعد تاثیر زیادی بر عملکرد و بهبود کیفیت خدمات بانکی دارد. کارکنان با مهارت‌های مناسب می‌توانند به ارایه خدمات بهتر و بهبود روابط با مشتریان کمک کنند. همچنین، توجه به انگیزش و توانمندسازی منابع انسانی موجب افزایش بهره‌وری و کاهش ریسک‌های ناشی از خطاهای انسانی می‌شود. پایداری و توسعه استراتژیک به فرآیندهای بلندمدت و استراتژیک در بانک‌ها اشاره دارد که هدف آن‌ها تضمین تداوم و رشد پایدار سازمان در راستای اهداف مالی و اجتماعی است. این بعد شامل برنامه‌ریزی برای توسعه پایدار، استفاده بهینه از منابع، کاهش اثرات منفی بر محیط‌زیست و توسعه محصولات و خدمات جدید است. نظارت بر پایداری به بانک‌ها کمک می‌کند تا از نظر اجتماعی مسئولیت‌پذیر باشند و در عین حال به اهداف مالی خود دست یابند.

دیجیتالی‌سازی و فناوری اطلاعات: دیجیتالی‌سازی و فناوری اطلاعات به بهره‌گیری از فناوری‌های نو ین برای بهبود فرآیندهای داخلی بانک‌ها، ارایه خدمات آنلاین و مدیریت اطلاعات اشاره دارد. بانک‌ها باید از سیستم‌های نو ین فناوری اطلاعات برای ارتقا تجربه مشتری، افزایش سرعت و کاهش هز ینه‌ها استفاده کنند. این بعد شامل به‌کارگیری راهکارهای دیجیتال مانند بانکداری آنلاین، استفاده از بلاکچین و هوش‌مصنوعی برای تجز یه‌وتحلیل داده‌ها است که موجب ارتقا کارایی و کاهش ریسک‌ها می‌شود.

عملکرد مالی: عملکرد مالی به ارزیابی سلامت مالی و کارآیی بانک‌ها اشاره دارد. این بعد شامل معیارهایی مانند سودآوری، نقدینگی، بازده سرمایه‌گذاری و نسبت‌های مالی است. نظارت بر عملکرد مالی به بانک‌ها کمک می‌کند تا تصمیم‌گیری‌های استراتژیک بهتری اتخاذ کرده و در برابر بحران‌های اقتصادی مقاوم‌تر باشند. این ابعاد از طریق ارزیابی دقیق و مستمر وضعیت مالی، راهکارهایی برای بهبود سودآوری و کاهش هز ینه‌ها ارایه می‌دهند.

پاسخگو یی و شفافیت: پاسخگو یی و شفافیت به نشان دادن اطلاعات دقیق و درست به ذی‌نفعان، از جمله مشتریان، سهامداران و نهادهای نظارتی، اشاره دارد. بانک‌ها باید در تصمیم‌گیری‌های خود پاسخگو باشند و اطلاعات مالی و عملیاتی خود را به‌طور منظم و شفاف گزارش دهند. این بعد در ایجاد اعتماد عمومی، کاهش ریسک‌های فساد و بهبود روابط با ذی‌نفعان بسیار موثر است. شفافیت موجب افزایش نظارت و پاسخگو یی در برابر تخلفات و مشکلات می‌شود.

نظارت قانونی و مقرراتی: نظارت قانونی و مقرراتی به رعایت قوانین و مقررات داخلی و بین‌المللی توسط بانک‌ها اشاره دارد. این بعد به تضمین اجرای صحیح قوانین مالی، ضد پولشو یی و مبارزه با فساد کمک می‌کند. نظارت موثر و دقیق بر تطابق با این مقررات موجب کاهش ریسک‌های قانونی و مالی می‌شود و از بانک‌ها در برابر اقدامات غیرقانونی و فعالیت‌های مخاطره‌آمیز محافظت می‌کند.

۲-۴- نتایج تحلیل دیمتل فازی

همان‌طور که در قسمت روش‌شناسی پژوهش به تشریح مدل دیمتل فازی پرداخته شده است. ابعاد منتخب بهبود کیفیت نظارت بر بانک‌ها و موسسات اعتباری که با استفاده از پرسشنامه مقایسات زوجی و نظرسنجی از خبرگان میزان ارتباطات آن‌ها محاسبه شده است.

گام ۱- تشکیل ماتریس مقایسات زوجی و میانگین اهمیت خبرگان

جدول ۹ میانگین نظرات خبرگان در خصوص ابعاد منتخب بهبود کیفیت نظارت بر بانک‌ها و موسسات اعتباری را از نظر میزان شدت ارتباطات به‌صورت اعداد فازی مثلثی نشان داده شده است.

جدول ۹- میانگین نظرات خبرگان در خصوص میزان شدت ارتباطات میان ابعاد بهبود کیفیت نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بر اساس نوع ماموریت آن‌ها (یافته‌های پژوهش).

Table 9- Average opinions of experts regarding the intensity of connections between dimensions of improving the quality of supervision of banks and credit institutions based on the type of their mission (Research findings).

ابعاد	1	2	3	4	5	6	7	8	9	مجموع Uth
حاکمیت شرکتی	(0, 0, 0)	(0.1, 0.3, 0.5)	(0.12, 0.25, 0.45)	(0.5, 0.7, 0.9)	(0.5, 0.7, 0.9)	(0.3, 0.5, 0.7)	(0.5, 0.7, 0.9)	(0.3, 0.5, 0.7)	(0.1, 0.3, 0.5)	5.27
عملکرد محیط‌زیستی اجتماعی	(1.61, 1.82,2.22)	(0, 0, 0)	(0.3, 0.5, 0.7)	(0.3, 0.5, 0.7)	(0.3, 0.5, 0.7)	(0.1, 0.3, 0.5)	(0.1, 0.3, 0.5)	(0.1, 0.3, 0.5)	(0.1, 0.3, 0.5)	6.32
نظارت و ارزیابی داخلی	(2, 3.33, 10)	(1.08, 1.41, 1.89)	(0, 0, 0)	(0.5, 0.7, 0.9)	(0.1, 0.3, 0.5)	(0.3, 0.5, 0.7)	(0.1, 0.3, 0.5)	(0.5, 0.7, 0.9)	(0.5, 0.7, 0.9)	17.73
ریسک تطبیق	(2.22, 4, 8, 33)	(1.43, 2, 3.33)	(1.11, 1.43, 2)	(0, 0, 0)	(0.1, 0.3, 0.5)	(0.1, 0.3, 0.5)	(0.3, 0.5, 0.7)	(0.5, 0.7, 0.9)	(0.5, 0.7, 0.9)	17.17
مدیریت منابع انسانی و پایداری و توسعه استراتژی	(1.11, 1.43, 2)	(1.43, 2, 3.33)	(2, 3.33, 10)	(2, 3.33, 10)	(0, 0, 0)	(0.5, 0.7, 0.9)	(0.5, 0.7, 0.9)	(0.1, 0.3, 0.5)	(0.3, 0.5, 0.7)	28.33
دیجیتالی سازی و فناوری اطلاعات	(1.43, 2, 3.33)	(2, 3.33, 10)	(1.43, 2, 3.33)	(2, 3.33, 10)	(1.11, 1.43, 2)	(0, 0, 0)	(0.12, 0.25, 0.45)	(0.1, 0.3, 0.5)	(0.1, 0.3, 0.5)	30.12
عملکرد مالی	(1.11, 1.43, 2)	(2, 3.33, 10)	(2, 3.33, 10)	(1.43, 2, 3.33)	(1.11, 1.43,1.89)	(2.22, 4, 8.33)	(0, 0, 0)	(0.1, 0.3, 0.5)	(0.1, 0.3, 0.5)	36.55
پاسخگویی و شفافیت	(1.4333, 2, 3)	(2, 3.33, 10)	(1.11, 1.43, 2)	(1.11, 1.43, 2)	(2, 3.33, 10)	(2, 3.33, 10)	(2, 3.33, 10)	(0, 0, 0)	(0, 0, 0.9)	48.23
نظارت قانونی و مقرراتی	(2, 3.33, 10)	(2, 3.33, 10)	(1.11, 1.43, 2)	(1.11, 1.43, 2)	(1.43, 2, 3.33)	(2, 3.33, 10)	(2, 3.33, 10)	(3.33, 1.43, 2)	(0, 0, 0)	49.33

گام ۲- نرمالیزه کردن ماتریس تصمیم

مطابق نتایج حاصل از نظرسنجی از خبرگان میانگین نظرات ایشان در خصوص میزان شدت اثرگذاری در گام اول دیمتل فازی گزارش شد. جهت رفتن به **گام ۲** ابتدا مجموع اعداد سوم (مجموع $U\,th$) را در هر نه سطر محاسبه و بزرگترین عدد یعنی عدد (49/33) را به‌عنوان مبنا برای نرمالایز کردن ماتریس تصمیم‌گیری در نظر گرفته و تمام اعداد **جدول ۸** را بر این عدد تقسیم نموده و مطابق **رابطه (۳)** و **رابطه (۴)** ماتریس نرمالایز شده در **جدول ۱۰** محاسبه می‌گردد.

جدول ۱۰- ماتریس به هنجار شده (نرمالایز) ابعاد بهبود کیفیت نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بر اساس نوع ماموریت آن‌ها (یافته‌های پژوهش).

Table 10- Normalized matrix of dimensions for improving the quality of supervision of banks and credit institutions based on the type of their mission (Research findings).

ابعاد	1	2	3	4	5	6	7	8	9
حاکمیت شرکتی	(0,0,0)	(0.01,0.01,0.01)	(0.00,0.01,0.01)	(0.00,0.01,0.01)	(0.01,0.01,0.02)	(0.01,0.01,0.01)	(0.01,0.01,0.02)	(0.01,0.01,0.01)	(0.00,0.01,0.01)
عملکرد محیط‌زیستی	(0.03,0.04,0.05)	(0,0,0)	(0.01,0.01,0.01)	(0.01,0.01,0.01)	(0.01,0.01,0.01)	(0.00,0.01,0.01)	(0.00,0.01,0.01)	(0.00,0.01,0.01)	(0.00,0.01,0.01)
اجتماعی									
نظارت و ارزیابی داخلی	(0.04,0.07,0.2)	(0.02,0.03,0.04)	(0,0,0)	(0.01,0.01,0.02)	(0.00,0.01,0.01)	(0.01,0.01,0.01)	(0.00,0.01,0.01)	(0.01,0.01,0.02)	(0.01,0.01,0.02)
ریسک تطبیقی	(0.05,0.08,0.17)	(0.03,0.04,0.07)	(0.02,0.03,0.04)	(0,0,0)	(0.00,0.01,0.01)	(0.00,0.01,0.01)	(0.01,0.01,0.01)	(0.01,0.01,0.02)	(0.01,0.01,0.02)
مدیریت منابع انسانی و	(0.02,0.03,0.04)	(0.03,0.04,0.07)	(0.04,0.07,0.2)	(0.04,0.07,0.2)	(0,0,0)	(0.01,0.01,0.02)	(0.01,0.01,0.02)	(0.00,0.01,0.01)	(0.01,0.01,0.01)
پایداری و توسعه استراتژی									
دیجیتالی سازی و فناوری	(0.03,0.04,0.07)	(0.04,0.07,0.2)	(0.03,0.04,0.07)	(0.04,0.07,0.2)	(0.02,0.03,0.04)	(0,0,0)	(0.00,0.00,0.01)	(0.00,0.01,0.01)	(0.00,0.01,0.01)
اطلاعات									
عملکرد مالی	(0.02,0.03,0.04)	(0.04,0.07,0.2)	(0.04,0.07,0.2)	(0.03,0.04,0.07)	(0.02,0.03,0.04)	(0.04,0.08,0.16)	(0,0,0)	(0.00,0.01,0.01)	(0.00,0.01,0.01)
پاسخگویی و شفافیت	(0.03,0.04,0.07)	(0.04,0.07,0.2)	(0.02,0.03,0.04)	(0.02,0.03,0.04)	(0.04,0.07,0.2)	(0.04,0.07,0.2)	(0.04,0.07,0.2)	(0,0,0)	(0.01,0.01,0.02)
نظارت قانونی و مقرراتی	(0.04,0.07,0.2)	(0.04,0.07,0.2)	(0.02,0.03,0.04)	(0.02,0.03,0.04)	(0.03,0.04,0.07)	(0.04,0.07,0.2)	(0.04,0.07,0.2)	(0.02,0.03,0.04)	(0,0,0)

گام‌های ۳ تا ۵-محاسبه ماتریس روابط کل ($\tilde{T}$)، به‌دست آوردن مجموع سطرها و ستون‌های ماتریس($\tilde{T}$) با دیفازی نمودن

در **جدول ۱۱** نتایج حاصل از تحلیل دیمتل فازی و میزان D و R (پس از دیفازی شدن) را نشان می‌دهد.

جدول۱۱- مقادیر D و R ابعاد بهبود کیفیت نظارت بر بانک ها و موسسات اعتباری بر اساس نوع ماموریت آن‌ها (اعداد دیفازی).

Table 11- D and R values of the dimensions of improving the quality of supervision of banks and credit institutions based on the type of their mission (de-fuzzy numbers) (Research findings).

دیفازی	1	2	3	4	5	6	7	8	9	D
حاکمیت شرکتی	0.006	0.014	0.010	0.009	0.012	0.011	0.012	0.008	0.006	1.089
عملکرد محیط‌زیستی اجتماعی	0.027	0.006	0.011	0.011	0.010	0.009	0.008	0.006	0.006	2.095
نظارت و ارزیابی داخلی	0.083	0.040	0.007	0.016	0.011	0.014	0.011	0.012	0.011	3.204
ریسک تطبیقی	0.082	0.041	0.026	0.007	0.011	0.012	0.013	0.012	0.011	4.214
مدیریت منابع انسانی و پایداری و توسعه استراتژی	0.051	0.050	0.084	0.082	0.007	0.018	0.016	0.010	0.012	5.329
دیجیتالی‌سازی و فناوری اطلاعات	0.056	0.090	0.042	0.083	0.025	0.008	0.011	0.010	0.009	6.333
عملکرد مالی	0.054	0.102	0.089	0.051	0.027	0.080	0.008	0.011	0.010	7.431
پاسخگویی و شفافیت	0.069	0.121	0.058	0.058	0.087	0.095	0.084	0.007	0.016	8.597
نظارت قانونی و مقرراتی	0.109	0.120	0.052	0.052	0.046	0.097	0.085	0.026	0.007	9.594
R	1.539	2.584	3.379	4.370	5.235	6.343	7.247	8.101	9.089	

در **جدول ۱۲** میزان شدت اثرگذاری و اثرپذیری در قالب $D+R$ و $D-R$ را نشان می‌دهد.

جدول۱۲- اهمیت و تاثیرگذاری ابعاد بهبود کیفیت نظارت بر بانک‌ها و موسسات اعتباری بر اساس نوع ماموریت آن‌ها (یافته‌های پژوهش).

Table 12- Importance and impact of dimensions of improving the quality of supervision of banks and credit institutions based on the type of their mission (Research findings).

معلول	علت	D_i-R_i	D_i+R_i	دیفازی
✓	–	-0.444	2.628	حاکمیت شرکتی
✓	–	-0.448	4.679	عملکرد محیط‌زیستی اجتماعی
✓	–	-0.175	6.583	نظارت و ارزیابی داخلی
✓	–	-0.156	8.584	ریسک تطبیقی
–	✓	0.094	10.563	مدیریت منابع انسانی و پایداری و توسعه استراتژی
✓	–	-0.010	12.677	دیجیتالی سازی و فناوری اطلاعات
–	✓	0.184	14.679	عملکرد مالی
–	✓	0.495	16.698	پاسخگویی و شفافیت
–	✓	0.505	18.682	نظارت قانونی و مقرراتی

مطابق نتایج حاصل از تحلیل دیمتل فازی با توجه به **جدول ۱۲**، ابعاد مدیریت منابع انسانی و پایداری و توسعه استراتژی؛ عملکرد مالی، پاسخگویی و شفافیت و نظارت قانونی و مقرراتی به‌عنوان ابعاد علت و مستقل بهبود کیفیت نظارت بر بانک‌ها و موسسات اعتباری بر اساس نوع ماموریت آن‌ها و ابعاد حاکمیت شرکتی؛ عملکرد محیط‌زیستی و اجتماعی، نظارت و ارزیابی داخلی؛ ریسک تطبیقی و دیجیتالی‌سازی و فناوری اطلاعات از جمله متغیرهای وابسته و معلول محسوب می‌شوند. مطابق نتایج دیمتل فازی تاثیرگذارترین بعد پژوهش حاضر در خصوص نظارت بر بانک‌ها و موسسات اعتباری بر اساس مقدار ($D+R$) بعد نظارت قانونی و مقرارتی از بین ابعاد مستقل و علت با بیشترین مقدار و اثرگذارترین متغیر می‌باشد. همچنین از بین ابعاد وابسته و معلول بر اساس کمترین مقدار ($D-R$) بعد عملکرد محیط‌زیستی و اجتماعی اثرپذیرترین متغیر دربهبود کیفیت نظارت بر بانک‌ها و موسسات اعتباری شناخته شد.

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در پژوهش حاضر، با بهره‌گیری از رویکرد فراترکیب، تلاش شد تا با تحلیل نظام‌مند یافته‌های حاصل از ۴۰ مقاله منتخب منتشرشده در بازه زمانی ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۵، ابعاد و مولفه‌های کلیدی برای طراحی یک مدل نوآورانه نظارتی متناسب با نوع ماموریت بانک‌ها و موسسات اعتباری شناسایی و تبیین شود. یافته‌ها نشان می‌دهند که نظارت موثر بر بانک‌ها نمی‌تواند صرفا متکی بر شاخص‌های مالی یا مقرراتی باشد، بلکه نیازمند نگاهی جامع، ساختارمند و تلفیقی از ابعاد مختلفی همچون حاکمیت شرکتی، دیجیتالی‌سازی، منابع انسانی و پاسخگویی اجتماعی است. تحلیل محتوای

مضامین استخراج‌شده در فرآیند کدگذاری سه‌مرحله‌ای نشان داد که ده بعد کلان و چهل مولفه کلیدی در حوزه نظارت قابل‌شناسایی است که هر یک به‌نوعی در ارتقا عملکرد و پایداری بانک‌ها نقش ایفا می‌کنند.

از جمله نوآوری‌های قابل‌توجه این مدل، تمرکز بر تطبیق رویکردهای نظارتی با ماموریت‌های متنوع بانک‌ها (اعم از تجاری، توسعه‌ای، تخصصی و دیجیتال‌محور) است. به بیان دیگر، مدل ارایه‌شده به‌جای رویکرد یکسان‌سازی نظارت، بر سازگاری ساختار نظارتی با نوع ماموریت و ماموریت‌محوری تاکید دارد که این مساله موجب انعطاف‌پذیری، کارآمدی بیشتر و پاسخگویی بهتر نظام نظارتی به نیازهای واقعی صنعت بانکداری می‌شود. همچنین، ورود مولفه‌هایی همچون رهبری داده‌محور، تحول دیجیتال، نظارت تطبیقی بر عملکرد ESG و توسعه هوش نظارتی از طریق فناوری‌های نوین از جمله دستاوردهای مهم این مدل است که تاکنون کمتر در ادبیات نظارت بانکی به آن پرداخته شده است.

به نظر می‌رسد که مدل مفهومی ارایه‌شده در این پژوهش، به‌عنوان الگویی نوین و جامع، ظرفیت آن را دارد که به‌عنوان مرجعی برای بازنگری سیاست‌های نظارت در سطوح کلان و اجرایی مورد استفاده قرار گیرد. این مدل می‌تواند نه‌تنها به ارتقا شفافیت، پاسخگویی و انطباق مقرراتی کمک کند، بلکه زمینه‌ساز توسعه پایدار، افزایش تاب‌آوری نهادی و بهبود عملکرد رقابتی بانک‌ها نیز باشد. پیشنهاد می‌شود نهادهای ناظر پولی کشور همچون بانک مرکزی، با بهره‌گیری از یافته‌های این پژوهش، الگوهای ارزیابی و نظارت خود را بازطراحی نموده و متناسب با ماموریت‌های متنوع بانک‌ها، ابزارهای نظارتی هوشمند و متکی بر تحلیل‌های کل‌نگر را توسعه دهند.

نتایج فراترکیب نشان می‌دهد که تعامل بین ساختارهای حاکمیتی، الزامات نظارتی، عملکرد فناورانه و شاخص‌های*ESG*، منجر به افزایش پایداری عملکرد و کاهش ریسک در صنعت بانکداری می‌شود. بانک‌هایی که ترکیب مناسبی از دانش هیات‌مدیره، فناوری دیجیتال، و تعهد به اصول عملکرد ESG دارند، در بازارهای رقابتی و پرریسک، عملکرد بهتری از خود نشان داده‌اند. همچنین نقش نهادهای نظارتی در ایجاد چارچوب‌های منسجم برای کنترل، شفاف‌سازی و پاسخگویی بانک‌ها، حیاتی بوده است.

تحقیقات انجام‌شده توسط اجنس و همکاران [25] رمو-دیاز و همکاران [23] به اهمیت ساختار هیات‌مدیره، دانش اعضا و پویایی قدرت مدیرعامل در بهبود عملکرد *ESG* در بانک‌ها اشاره دارند. پژوهش حاضر نیز مولفه‌هایی همچون حاکمیت شرکتی، عملکرد ESG و پاسخگویی و شفافیت را به‌عنوان ابعاد کلیدی در طراحی مدل نظارتی لحاظ کرده و هم‌راستایی مفهومی قابل‌توجهی با این مطالعات دارد. نقطه قوت پژوهش حاضر در آن است که به‌جای تمرکز صرف بر یک بعد مانند پایداری و توسعه استراتژیک یا نظارت قانونی و مقرراتی، این ابعاد را در کنار سایر عناصر در چارچوب یک مدل جامع نظارتی بررسی کرده است.

پاندا و همکاران [22]، با تمرکز بر تحلیل عملکرد مبتنی بر رویداد در بانکداری با استفاده از*Hadoop*، به اهمیت فناوری اطلاعات در افزایش کارایی پرداخته‌اند. پژوهش حاضر نیز بعد دیجیتالی‌سازی و فناوری اطلاعات را به‌صورت مستقل شناسایی کرده که نشان از هم‌راستایی با روندهای فناوری‌محور دارد. با این حال، مزیت پژوهش حاضر در آن است که فناوری اطلاعات را نه فقط به‌عنوان ابزاری عملکردی، بلکه به‌عنوان بخشی از ساختار نظارتی کلان در کنار سایر ابعاد راهبردی در نظر گرفته است.

جمال زیدان [30] به تاثیر منفی نقض مقررات بانکی بر عملکرد مالی در ایالات‌متحده پرداخته‌اند. پژوهش حاضر نیز با شناسایی بعد ریسک و تطبیق و ارتباط آن با سایر ابعاد نظارتی از جمله نظارت قانونی و مقرراتی و پاسخگویی و شفافیت، هم‌راستایی محتوایی با این مطالعه دارد. مزیت پژوهش حاضر، طراحی یک مدل یکپارچه برای پیشگیری از این نقض‌ها و تحلیل سیستمی مولفه‌های موثر بر رعایت مقررات است.

شهبازی و شوقی [27] با طراحی مدل فرآیندی برای رصد تحولات آینده بانکداری، تمرکز ویژه‌ای بر آینده‌پژوهی داشته‌اند. پژوهش حاضر اگرچه مستقیم به آینده‌پژوهی نپرداخته، اما با استفاده از روش فراترکیب و تحلیل روندهای بین‌المللی و مولفه‌های نوظهور مانند پایداری، عملکرد *ESG* و دیجیتالی‌سازی، به‌طور غیرمستقیم ابزاری برای آمادگی نظارتی در مواجهه با آینده فراهم می‌سازد. نقطه قوت این پژوهش در تلفیق نوآوری‌های نرم‌افزاری و سازمانی در چارچوبی منسجم است.

درحالی‌که هر یک از مطالعات [27]–[22]، [30] به بررسی متمرکز یک یا دو بعد از عملکرد یا نظارت در نظام بانکی پرداخته‌اند، پژوهش حاضر با روش فراترکیب و تحلیل بیش از ۲۲۰ مقاله، توانسته است مدلی جامع شامل 10 بعد و ۴۰ مولفه را ارایه دهد. این جامعیت، قابلیت بالایی در پیاده‌سازی، سیاست‌گذاری و ارزیابی تطبیقی بین‌المللی ایجاد می‌کند. از این نظر، پژوهش حاضر دارای ارزش‌افزوده روش‌شناسی و ساختاری محسوب می‌شود.

۱-۵- پیشنهادهای کاربردی و مدیریتی

با توجه به پیچیدگی فزاینده نظام مالی و بانکی در دهه‌های اخیر و ظهور ماموریت‌های متنوع در بانک‌ها و موسسات اعتباری، الگوهای سنتی نظارت دیگر پاسخگوی نیازهای نظارتی و کنترلی نیستند. در این راستا، پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش فراترکیب و تحلیل جامع ۴۰ مقاله منتخب از معتبرترین پایگاه‌های علمی بین‌المللی، به شناسایی ابعاد و مولفه‌های کلیدی یک مدل نظارتی نوآورانه پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که طراحی یک نظام نظارتی مبتنی بر ماموریت می‌تواند کارایی، اثربخشی و پاسخگویی نظارت بانکی را به شکل قابل‌توجهی ارتقا دهد. بر اساس این یافته‌ها، مجموعه‌ای از پیشنهادهای مدیریتی و کاربردی تدوین‌شده که می‌تواند برای سیاست‌گذاران، مدیران ارشد بانک‌ها، نهادهای ناظر و تصمیم‌گیران حوزه مالی کشور راهگشا باشد. این پیشنهادها دربرگیرنده رویکردهای نوین در زمینه حاکمیت شرکتی، ریسک، دیجیتالی‌سازی، منابع انسانی و عملکرد *ESG* بوده و با تمرکز بر آینده‌پژوهی و هوشمندسازی نظارت، زمینه‌ساز تحولی بنیادین در راهبردهای نظارت بانکی خواهد بود. در ادامه، به مهم‌ترین این پیشنهادها پرداخته می‌شود.

ایجاد چارچوب نظارتی ماموریت‌محور: بانک مرکزی و نهادهای ناظر باید مدل نظارتی خود را بر اساس نوع ماموریت بانک‌ها (تجاری، توسعه‌ای، سرمایه‌گذاری و...) بازطراحی کنند تا از تناسب ابزارهای نظارت با اهداف هر مؤسسه اطمینان حاصل شود.

طراحی داشبوردهای نظارتی مبتنی بر فناوری‌های هوشمند: استفاده از هوش مصنوعی و داده‌کاوی برای طراحی سامانه‌های تحلیل‌گر عملکرد لحظه‌ای بانک‌ها می‌تواند شفافیت، پاسخگویی و سرعت تشخیص انحرافات را افزایش دهد.

افزایش استقلال سازمان‌های نظارتی داخلی در بانک‌ها: تشویق بانک‌ها به تقویت واحدهای کنترل داخلی و ارزیابی عملکرد مستقل، به‌ویژه با ساختار گزارش‌دهی دوگانه (به هیات‌مدیره و نهاد ناظر)، می‌تواند نظارت موثرتر را تضمین کند.

گنجاندن شاخص‌های *ESG* در نظام ارزیابی نظارتی: در نظر گرفتن عملکرد *ESG* بانک‌ها در ارزیابی‌های سالانه نهادهای ناظر، موجب ارتقا بانکداری پایدار می‌شود.

تدوین استانداردهای مدیریتی منابع انسانی برای نهادهای مالی: با طراحی نظام‌های ارزیابی تعهد، شایستگی و پاداش مدیران کلیدی و هیات‌مدیره، می‌توان از انحرافات مدیریتی جلوگیری و عملکرد راهبردی را بهبود داد.

توسعه نظام مدیریت ریسک و انطباق هوشمند: ایجاد ماژول‌های نرم‌افزاری تطبیق مقررات و تقویت ساختار ریسک عملیاتی و اعتباری با استفاده از ابزارهای پیش‌بین، یک ضرورت در نظارت آینده‌نگر است.

ارزیابی مستمر عملکرد مالی در بستر تحلیل ماموریت‌محور: تحلیل نسبت‌های مالی (مانند کفایت سرمایه و نقدینگی) باید متناسب با نوع ماموریت بانک و هدف‌گذاری آن بازتعریف شود.

تقویت نقش حسابرسان مستقل در گزارش‌های نظارتی: بازطراحی رابطه بین حسابرسان مستقل و نهاد ناظر برای گزارش مستقیم یافته‌های مخاطره‌آمیز می‌تواند به ارتقا سلامت مالی بانک‌ها کمک کند.

ایجاد سامانه ارزیابی بلوغ دیجیتال در بانک‌ها: پایش بلوغ تحول دیجیتال و آمادگی فناوری اطلاعات بانک‌ها توسط نهاد ناظر می‌تواند بانک‌ها را در مسیر تطبیق با آینده فناوری هدایت کند.

طراحی الگوی امتیازدهی ترکیبی برای رده‌بندی بانک‌ها: استفاده از مدل ترکیبی شامل عملکرد مالی، شاخص‌های *ESG*، بلوغ دیجیتال و کفایت ساختار نظارتی، امکان رتبه‌بندی جامع بانک‌ها را فراهم می‌کند و در تخصیص مجوزها و اعتبار نظارتی موثر خواهد بود.

۵-۲- محدودیت‌های پژوهش

در طراحی مدل نوآورانه نظارت بر صنعت بانکداری، چندین محدودیت مهم وجود دارد که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. با وجود جست‌وجوی گسترده در پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی، تعداد مقالات فارسی مرتبط با طراحی مدل‌های نوآورانه نظارتی در صنعت بانکداری، به‌ویژه با رویکرد ماموریت‌محور، محدود بود. این مساله موجب شد تمرکز اصلی پژوهش بر منابع بین‌المللی قرار گیرد و امکان مقایسه عمیق‌تر با تجارب داخلی تا حدی کاهش یابد.
۲. مجموعه مقالات منتخب عمدتا از پایگاه‌های معتبری همچون *ScienceDirect*، *Emerald*، *Springer*، *Sage* و *Web of Science* انتخاب شده‌اند. این رویکرد اگرچه موجب ارتقای کیفیت منابع شد، اما احتمال نادیده گرفتن برخی پژوهش‌های کاربردی و غیردانشگاهی وجود دارد.
۳. اگرچه روش فراترکیب ابزاری قدرتمند برای استخراج مضامین و تدوین مدل‌های مفهومی است، اما همچنان مبتنی بر تفسیر ذهنی پژوهشگر در فرآیند کدگذاری و تفسیر داده‌هاست؛ بنابراین، احتمال تاثیرگذاری سوگیری‌های ذهنی در تحلیل مضامین وجود دارد.
۴. با توجه به تفاوت‌های نهادی، حقوقی و ماموریتی بانک‌ها در کشورهای مختلف، مدل پیشنهادی این پژوهش اگرچه از جامعیت مفهومی برخوردار است، اما ممکن است نیاز به بومی‌سازی برای اجرای دقیق در شرایط خاص نظام بانکی ایران یا سایر کشورها داشته باشد.

۵-۳- پیشنهاد به محققان آتی

بر اساس محدودیت‌های شناسایی‌شده، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده به بررسی موارد زیر بپردازند:

۱. پیشنهاد می‌شود مدل مفهومی طراحی‌شده در این پژوهش با استفاده از تکنیک‌های کمی نظیر تحلیل عاملی تاییدی[1] یا *SEM* در بستر نظام بانکی ایران آزمون و اعتبارسنجی شود.
۲. پژوهشگران آینده می‌توانند با برگزاری مصاحبه‌های عمیق یا پرسشنامه‌های تخصصی در میان خبرگان بانکی و ناظران مالی، قابلیت اجرای مدل طراحی‌شده را از نظر عملیاتی موردبررسی قرار دهند.
۳. بررسی تطبیقی مدل نوآورانه پیشنهادی با مدل‌های نظارتی اجراشده در کشورهای منطقه یا نظام‌های مالی توسعه‌یافته، می‌تواند نقاط قوت و ضعف آن را شفاف‌تر کرده و امکان اقتباس سیاستی فراهم سازد.
۴. پیشنهاد می‌شود مدل ارایه‌شده در پژوهش حاضر برای انواع مختلف بانک‌ها از جمله بانک‌های توسعه‌ای، بانک‌های قرض‌الحسنه و موسسات اعتباری غیربانکی بومی‌سازی و به‌صورت تفصیلی بازطراحی شود.
۵. استفاده از رویکردهای ترکیبی مانند تحلیل تطبیقی کیفی یا دلفی فازی می‌تواند به تقویت اعتبار یافته‌ها و افزایش جامعیت در شناسایی مولفه‌های کلیدی نظارتی کمک کند.
۶. با توجه به گسترش فناوری‌های مالی و بانکداری دیجیتال، توصیه می‌شود پژوهش‌های آینده به‌طور خاص به طراحی مدل‌های نظارتی متناسب با تحول دیجیتال در بانک‌ها بپردازند.
۷. پژوهش‌های آینده می‌توانند به بررسی نحوه تعامل بین بانک مرکزی، نهادهای نظارتی و ساختارهای بین‌المللی در اجرای موثر مدل‌های نظارتی بپردازند.
۸. پیشنهاد می‌شود پژوهشگران آینده تاثیر فرهنگ سازمانی و عوامل اجتماعی بر میزان پذیرش و موفقیت اجرای مدل‌های نظارتی طراحی‌شده را بررسی نمایند.

[1] Confirmatory Factor Analysis (CFA)

تشکر و قدردانی

محققان از اساتید حوزه مالی و صنعت بانکداری و مدیران ارشد این حوزه که در نظرسنجی و انتخاب ابعاد و مولفه‌های بهبود کیفیت نظارت بر بانک‌ها و موسسات اعتباری مشارکت نمودند، کمال تشکر و قدردانی خود را اعلام می‌نمایند.

منابع مالی

این پژوهش بدون هرگونه حمایت مالی صورت پذیرفته است.

تعارض با منافع

هیچ تضادی در منافع در مورد انتشار این نسخه از پژوهش وجود ندارد، همه نویسندگان، نسخه نهایی ارسال‌شده را مشاهده و تایید کرده‌اند. نویسندگان تضمین می‌کنند که مقاله، اثر اصلی آن‌ها بوده، قبلا چاپ نشده و در حال حاضر تحت انتشار نمی‌باشد.

منابع

[1] Tumewang, Y. K., Almarayeh, T., & Alharasis, E. (2025). Sustainability committee, external assurance, and esg performance: Empirical evidence from banking industry in emerging economies. *Corporate social responsibility and environmental management, 32*(2), 2728–2745. https://doi.org/10.1002/csr.3095

[2] Farooq, M., Al-Jabri, Q., Khan, M. T., Humayon, A. A., & Ullah, S. (2025). The relationship between corporate governance and financial performance in the Islamic and conventional banking industries: A Malaysian evidence. *Journal of Islamic accounting and business research, 16*(2), 411–443. https://doi.org/10.1108/JIABR-01-2023-0030

[3] Kadkhodaee, A., & Moghaddami, M. (2025). Monitoring the performance of international economic organizations; a case study of the International Bank for Reconstruction and Development. *Public law studies quarterly*, 1-20. (**In Persian**). https://doi.com/10.22059/JPLSQ.2023.349606.3197

[4] Seyed Nourani, S. M. R., Amiri, H., & Rafeei, M. (2011). A comparative supervision overbanking system in Iran, and selected countries. *Journal of evaluation knowledge, 3*(2), 5-34. (**In Persian**). https://www.salamatedari-mag.ir/article_252319.html?lang=en

[5] Ivanaki, S. M. M., Shams, M. F., & Hanifi, F. (2023). Presenting the risk-based supervision model on banks and credit institution by using grounded theory. *Quarterly journal of fiscal and economic policies, 11*(41), 197-242. (**In Persian**). http://dx.doi.org/10.61186/qjfep.11.41.197

[6] Adewale, A. A., & Mamun, S. (2020). Risk-based supervisory in Islamic banking. *Islamic financial services board (IFSB)*, (**In Persian**). https://iaif.ir/index.php/fa/archive/item/3855-2021-01-09-07-47-15

[7] Argimón, I., & Rodríguez-Moreno, M. (2022). Risk and control in complex banking groups. *Journal of banking & finance, 134*, 106038. https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2020.106038

[8] Mazhari, M., & Alavi, hamid rajabi. (2024). Approaches for monitoring banks and credit institutions. *Journal of new achievements in public law, 11*(1), 36-55. (**In Persian**). https://doi.org/https://doi.org/10.30495/DPI.1403.1119627

[9] Baral, K. J. (2005). Health check-up of commercial banks in the framework of CAMEL: A case study of joint venture banks in Nepal. *Journal of nepalese business studies, 2*(1), 41–55.

[10] Bouteska, A., Büyükoğlu, B., & Ekşi, I. H. (2023). How effective are banking regulations on banking performance and risk? Evidence from selected European countries. *Finance research letters, 53*, 103604. https://doi.org/10.1016/j.frl.2022.103604

[11] Razavi Araghi, S. M. R., & Jahanshad, A. (2023). Provide a model of factors that affect external audits of banks on the basis of effective banking supervision approach. *Journal of accounting and social interests, 13*(1), 13-16. (**In Persian**). https://doi.org/10.22051/jaasci.2023.41991.1734

[12] Hai, S., Minhaj, S., & Ahmed, R. (2007). Implementation of Basel II: Issues, challenges and implications for developing countries. https://www.researchgate.net/publication/241714783

[13] He, R., Li, X., Chen, G., Chen, G., & Liu, Y. (2020). Generative adversarial network-based semi-supervised learning for real-time risk warning of process industries. *Expert systems with applications, 150*, 113244. https://doi.org/10.1016/j.eswa.2020.113244

[14] IOSCO. (2009). *Guidelines to emerging market regulators regarding requirements for minimum entry and continuous risk-based supervision of market intermediaries*. https://b2n.ir/yq1269

[15] Kaviani, H., Vijeh, M., & Rostami, V. (2023). The legal pathology of credit institutions in Iran's monetary and banking system. *Public law studies quarterly, 53*(2), 737-768. (**In Persian**). https://doi.org/10.22059/jplsq.2020.290649.2191

[16] Najafi, R., Zaj, M. M., Fallahshams, M., & Saeedi, A. (2020). A comparative study of the structure and supervisory model of financial institutions in Iran's capital market and selected countries. *Investment Knowledge, 36*(1), 451-488. (**In Persian**). https://sanad.iau.ir/fa/Article/842738?FullText=FullText

[17] Asadi, M., Mohammadi, A., & Allahbakhshi, A. A. (2020). Rating of Iran banking sector based on CAMELS model. *Journal of financial analysis, 3*(1), 47-70. (**In Persian**). https://www.magiran.com/p2176598

[18] Farman Ara, V., & Ghaffari, F. (2019). Developing a model and indicators for evaluating and supervising Iran's banking system (Based on upstream documents, models, and international experiences). *Defense economics and sustainable development, 4*(12), 129-149. (**In Persian**). https://civilica.com/doc/1330043
[19] Khashei, V., Akbari, M., & Qasemi Shams, M. (2019). Strategic control in Iranian banking: A historical look at past patterns and presentation of a new model. *Journal of improvement management, 13*(3), 23-50. (**In Persian**). https://www.behboodmodiriat.ir/article_101786.html?lang=en
[20] Zolfaghari, A., Afsari, A., Shahbazi Ghiasi, M., Soleimani, M., Aziznejad, S., Hosseini Dolat Abadi, S. M., Amin Azad, A. A., & Nadri, K. (2018). *A study of banking supervision systems in selected countries with emphasis on banking laws*. (**In Persian**). https://civilica.com/doc/1333092
[21] Rohani, S. A., & Parhizkari, S. A. (2017). The necessity, scope and state of independence of the banking supervisory suthority in Iran. *Quarterly journal of economic research and policies, 25*(81), 33-84. (**In Persian**). http://qjerp.ir/article-1-1581-fa.html
[22] Panda, M., Garnayak, M., Ray, M., Rath, S., Mohanta, A., & Priyadarshini, S. B. B. (2025). Hadoop in banking: Event-driven performance evaluation. *The scientific world journal, 2025*(1), 4375194. https://doi.org/10.1155/tswj/4375194
[23] Remo-Diez, N., Mendaña-Cuervo, C., & Arenas-Parra, M. (2025). Board capital and CEO power configurations to promote ESG performance: The case of the european banking industry. *Corporate social responsibility and environmental management, 32*(2), 2815–2834. https://doi.org/10.1002/csr.3106
[24] Abiad, Z., Abraham, R., El-Chaarani, H., & Binsaddig, R. O. (2025). The impact of board of directors' characteristics on the financial performance of the banking sector in gulf cooperation council (GCC) countries: The moderating role of bank size. *Journal of risk and financial management, 18*(1), 40. https://doi.org/10.3390/jrfm18010040
[25] Agnese, P., Arduino, F. R., Cerciello, M., & Taddeo, S. (2024). Does board knowledge matter for ESG performance in the European banking industry? *Corporate social responsibility and environmental management, 31*(5), 4454–4468. https://doi.org/10.1002/csr.2811
[26] Rao, P. K., & Shukla, A. (2024). Strategic sustainability in Indian banking industry: A performance analysis. *International journal of productivity and performance management, 73*(6), 2016–2034. https://doi.org/10.1108/IJPPM-04-2023-0199
[27] shahbazi, mousa, & Shoghi, M. (2023). Designing a process model to monitor and monitor future developments in the banking industry. *Budget and finance strategic research, 4*(1), 87-110. (**In Persian**). https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.27171809.1402.4.1.4.4
[28] Lu, J., & Boateng, A. (2018). Board composition, monitoring and credit risk: Evidence from the UK banking industry. *Review of quantitative finance and accounting, 51*(4), 1107–1128. https://doi.org/10.1007/s11156-017-0698-x
[29] Sáez-Fernández, F. J., Picazo-Tadeo, A. J., & Jiménez-Hernández, I. (2021). Performance and risk in the Brazilian banking industry. Heliyon, 7(3), e06524. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e06524
[30] Jamal Zeidan, M. (2012). The effects of violating banking regulations on the financial performance of the US banking industry. *Journal of financial regulation and compliance, 20*(1), 56–71. https://doi.org/10.1108/13581981211199425
[31] Alhawamdeh, M., & Lee, A. (2025). A systematic review and meta-synthesis of the barriers of offsite construction projects. *International journal of construction management, 25*(9), 1087–1099. https://doi.org/10.1080/15623599.2024.2397287
[32] Khneifer, H., & Muslimi, N. (2019). P*rinciples and foundations of qualitative research methods: A new and practical approach*. (**In Persian**). Negah danesh. https://db.ketab.ir/bookview.aspx?bookid=2418064
[33] Shahraki Moghadam, S., Sadeh, E., & Aminisabegh, Z. (2021). Identifying relationships among components of logistic relief assessment in the humanitarian supply chain with fuzzy DEMATEL approach. *Journal of natural environmental hazards, 10*(28), 67-84. (**In Persian**). https://doi.org/10.22111/jneh.2020.33697.1641